

VILNIAUS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO ADMINISTRAVIMO FAKULTETAS

VALSTYBĖS EKONOMINĖS POLITIKOS STUDIJŲ PROGRAMA

Ievos Čekanskytės

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

GLOBALIZACIJOS ĮTAKA EKONOMIKOS AUGIMUI IR PAJAMŲ NELYGYBEI	THE IMPACT OF GLOBALIZATION ON ECONOMIC GROWTH AND INCOME INEQUALITY
--	---

Darbo vadovė: Doc. dr. A. Laužadytė-Tutlienė

Vilnius, 2022

TURINYS

ĮVADAS	4
1. GLOBALIZACIJOS KONCEPCIJA IR RAIDA	7
1.1. Globalizacijos koncepcija ir samprata	7
1.2. Globalizacijos raida ir etapai	9
2. EKONOMINĖS PLĖTROS, AUGIMO KONCEPCIJOS IR SĄVEIKA SU GLOBALIZACIJA	13
2.1. Ekonominės plėtros ir augimo sampratos, pagrindinės teorijos ir veiksniai	13
2.2. Globalizacijos ir ekonominio augimo tarpusavio sąveika	16
3. PAJAMŲ NELYGYBĖS SAMPRATA IR RYŠYS SU GLOBALIZACIJA	19
3.1. Pajamų nelygybės apibrėžtis ir tendencijos	19
3.2. Pajamų nelygybės sąveika su globalizacija	21
3.3. Pajamų nelygybės ir ekonominio augimo sąveika	22
4. TYRIMO METODOLOGIJA	24
4.1. Tyrimo tikslas, hipotezės ir tyrimo etapai	24
4.2. Tyrime naudojami duomenys	24
4.3. Modelio specifikacija	27
5. GLOBALIZACIJOS ĮTAKOS EKONOMINIAM AUGIMUI IR PAJAMŲ NELYGYBEI EMPIRINIS TYRIMAS	31
5.1. Tyrimo pagrindinių kintamųjų tendencijų analizė	31
5.2. Globalizacijos įtakos ekonominiam augimui empirinis tyrimas	35
5.3. Globalizacijos įtakos pajamų nelygybei empirinis tyrimas	43
5.4. Ekonominio augimo ir pajamų nelygybės tarpusavio ryšio empirinis tyrimas	45
5.5. Diskusija	48
IŠVADOS	49
REKOMENDACIJOS	51
LITERATŪROS SĄRAŠAS	52
SANTRAUKA	56
PRIEDAI	57

Lentelių sąrašas:

- 1 lentelė – Pagrindinės globalizacijos įtakos sritys ir veiksniai sąlygojantys pokyčius globalizacijos įtakos srityse
- 2 lentelė – Globalizacijos raida
- 3 lentelė – *Atliktų tyrimų nagrinėjama tema, naudotų metodų ir rezultatų susisteminimas*
- 4 lentelė – *Ekonominio augimo ir ekonominės plėtros sampratų palyginimas*
- 5 lentelė – *Pajamų nelygybę skatinantys veiksniai*
- 6 lentelė – *Empirinio tyrimo papildomi priklausomi ir nepriklausomi kintamieji*
- 7 lentelė – *Aprašomoji kintamųjų statistika*
- 8 lentelė – *Globalizacijos (KOF) įtaka ekonominiam augimui (BVP gyventojui)*
- 9 lentelė – *Regresinės lygties modelio rezultatai*
- 10 lentelė – *Globalizacijos (KOF) įtaka žmogiškajam kapitalui (C)*
- 11 lentelė – *Regresinės lygties modelio rezultatai*
- 12 lentelė – *Globalizacijos (KOF) įtaka eksporto ir BVP santykiui (EX)*
- 13 lentelė – *Regresinės lygties modelio rezultatai*
- 14 lentelė – *Globalizacijos (KOF) įtaka tiesioginių užsienio investicijų ir BVP santykiui (FDI)*
- 15 lentelė – *Regresinės lygties modelio rezultatai*
- 16 lentelė – *Globalizacijos (KOF) įtaka valstybės išlaidų ir BVP santykiui*
- 17 lentelė – *Regresinės lygties modelio rezultatai*
- 18 lentelė – *Globalizacijos (KOF) ir kitų nepriklausomų kintamųjų įtaka pajamų nelygybės indeksui GINI*
- 19 lentelė – *Regresinės lygties modelio rezultatai*
- 20 lentelė – *Ekonominio augimo ir pajamų nelygybės tarpusavio ryšys*
- 21 lentelė – *Regresinių lygčių modelių rezultatai*

Paveikslų sąrašas:

- 1 paveikslas – *Kuznets pajamų nelygybės ir ekonominio augimo kreivė*
- 2 paveikslas – *EBPO šalių narių KOF indeksas nagrinėjamu laikotarpiu 2004-2018 m.*
- 3 paveikslas – *EBPO šalių narių BVP gyventojui vidutinis augimas, 2004-2018 m.*
- 4 paveikslas – *EBPO šalių narių vidutinės GINI indekso reikšmės, 2004-2018 m.*

IVADAS

Darbo temos aktualumas. Globalizacija, kaip sudėtinis ir kompleksinis procesas nėra naujas, kadangi globalizacijos padariniai pasaulyje jau atsispindi įvairiais ekonominiais, socialiniais, politiniais aspektais. Globalizacija apima prekių, paslaugų, kapitalo srautų judėjimą, taip pat globalizacija sąlygoja prekybos kliūčių mažėjimą, technologijų, žinių, kompetencijų ir kultūros mainus pasauliniu mastu, todėl jos padariniai vienu ar kitu atžvilgiu liečia visą žmoniją. Turint omenyje, kad pasaulinės rinkos darosi vis atviresnės, gamybos, technologijų, socialinių ir politinių struktūrų, kultūrų ir vertybinių principų suartėjimo procesas tik įgauna pagreitį – svarbu uoliai išnagrinėti globalizacijos daromą įtaką tolimesniam ekonominiam augimui ir vienai opiausių šių dienų visuotinių problemų – pajamų nelygybei.

Analizuojamos temos ištyrimo lygis. Nors globalizacijos koncepciją tikslingai pradėta nagrinėti nuo XX amžiaus pabaigos, mokslinėje literatūroje iki šiandien yra itin gausu prieštarų teorijų pradedant siekiu pagrįsti pačios globalizacijos kaip proceso pradžią. Tarkime, dėl konkrečių koncepcijų stokos globalizacijos principus galime išvelgti ir nuo XVI amžiaus, kuomet buvo pirmą kartą apiplaukta žemė, vis dėlto, globalizaciją esame linkę tapatinti su rinkų liberalizavimu ir tarptautinio bendradarbiavimo institucionalizavimu, todėl mokslininkai globalizacijos pradžią sieja su XX amžiaus pabaiga. Vis dėlto, opesnis klausimas, nagrinėjamas mokslinėje literatūroje – ar globalizacijos procesas teikia daugiau naudos ar kelia daugiau visuotinių grėsmių, į kurias verta atkreipti dėmesį? Siekiant išnagrinėti šį klausimą literatūroje dažnai analizuojami ryšiai tarp globalizacijos ir ekonominio augimo (kaip didžiausią ekonominę naudą teikiančio veiksnio), bei globalizacijos ir pajamų nelygybės (kaip vieno skaudžiausių padarinių, galimai sukulto, ar paskatinto globalizacijos procesu).

Daugelyje mokslinių tyrimų, nagrinėjančių įtaką ir sąveiką tarp globalizacijos ir ekonominio augimo, gaunamos išvados, patvirtinančios globalizacijos daromą teigiamą įtaką ekonomikos augimui, vis dėlto, juose akcentuojama, kad šalis gali pasinaudoti globalizacijos teikiamomis naudomis tik tuomet, kai yra pasiekusi atitinkamą išsivystymo lygį (Dreher, 2005), (Dollar, 2005), (Samimi & Jenatabadi, 2014). Tuo tarpu, tiriant sąsajas tarp globalizacijos fenomeno ir pajamų nelygybės – autorių įžvalgos nevienareikšmės. Dalis jų teigia, kad globalizacija padidina pajamų nelygybę, (Heimberger, 2020), tačiau kartu literatūroje pažymima, kad pajamų nelygybei reikšmingiausią įtaką turi finansinė – ekonominė globalizacija (Heimberger, 2020), priklausomybė nuo užsienio kapitalo (Kentor, 2001). Vadinasi, ekonomikai, rinkoms ir skirtingų šalių kultūroms globalizuojantis, mokslininkai skiria daug dėmesio šio proceso analizei. Tačiau pastebima, kad kontraversišku nuomonių randama net pradedant

nagrinėti pačią globalizacijos koncepciją ir terminologiją (globalizacija dažnai siekiama sutapatinti su internacionalizacijos procesais), vadinasi, išvalgos ir sąveikų rezultatai gali būti sąlygoti pačios sampratos interpretacijų.

Darbo naujumas. Mokslinėje literatūroje daugeliu atvejų nagrinėjama sąveika tarp globalizacijos ir ekonominio augimo, bei tarp globalizacijos ir pajamų nelygybės. Šiame darbe kaip priklausomi kintamieji analizuojami tiek ekonominis augimas tiek pajamų nelygybė. Taip pat, iširta tarpusavio įtaka ir tarp pačių priklausomųjų – ekonominio augimo bei pajamų nelygybės. Turint mintyje, kad modernėjančios visuomenės interesas dvejobas – skatinti kuo spartesnį ekonominį augimą, tačiau kartu spręsti visuotinai išsisknijusią problemą – pajamų nelygybę (kuri labai glaudžiai susijusi su didžiule skurdo problema) verta išsiaiškinti ar šie siekiai gali būti įgyvendinti kartu, ar vis dėlto ne. Tyrimui ir ryšiams įvertinti taip pat pasitelkiami aktualesni nei nagrinėtoje literatūroje naudoti 15 metų laikotarpio duomenys, nuo 2004 iki 2018 metų.

Darbo problema išreiškiama pagrindiniu klausimu: kokią įtaką turi globalizacijos procesai ekonominiam augimui ir pajamų nelygybei?

Darbo tikslas – įvertinti globalizacijos įtaką ekonominiam augimui ir pajamų nelygybei.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti globalizacijos koncepciją, ekonominio augimo bei pajamų nelygybės sampratas, teorinius sąryšius su globalizacija. Kartu išnagrinėti jau atliktų tyrimų rezultatus nagrinėjančius ryšius tarp globalizacijos ir ekonominio augimo bei pajamų nelygybės.
2. Remiantis išanalizuota literatūra, pasirinkti globalizacijos įtakos ekonomikos augimui ir pajamų nelygybei tyrimo modelį ir sudaryti empirinio tyrimo metodologiją.
3. Atlikti tyrimą ir išanalizuoti globalizacijos įtaką ekonominiam augimui ir pajamų nelygybei Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijai priklausančiose (EBPO) šalyse. Taip pat, įvertinti ekonominio augimo ir pajamų nelygybės tarpusavio ryšį.
4. Įvertinti tyrimo rezultatus, atskleidžiant globalizacijos įtakos reikšmingumą ekonominiam augimui bei pajamų nelygybei, įvertinti šių priklausomųjų kintamųjų tarpusavio įtaką. Atlikti duomenų patikimumo testus, pateikti išvadas ir rekomendacijas.

Tyrimo metodai. Empiriniam darbo tyrimui pasitelkiamas regresinės analizės modelis, pritaikant panelinių duomenų tipą. Regresinė analizė atliekama įprastu mažiausių kvadratų, fiksuoto efekto ir atsitiktinio efekto modeliais. Modelio pasirinkimas numatomas remiantis Hausman testu. Įverčių validumas tikrinamas, atliekant Durbin – Watson testą (autokoreliacijai

nustatyti), bei CD (Pesaran) testą, siekiant nustatyti ar gautiems rezultatams įtakos neturi skerspjūvio priklausomybė. Modelio validumas tikrinamas remiantis F statistika, bei šio testo p reikšme.

Darbo struktūra. Pirmajame skyriuje išanalizuotos globalizacijos, ekonominio augimo ir pajamų nelygybės koncepcijos, išnagrinėtos globalizacijos įtakos sritys ir pateikiami teoriniai tarpusavio ryšiai. Taip pat, pateikiami susisteminti literatūroje nurodomi galimi tyrimų metodai ir atliktų tyrimų rezultatai nagrinėjantys teorinius sąryšius tarp globalizacijos ir ekonominio augimo bei pajamų nelygybės. Siekiant pasiekti užsibrėžtą darbo tikslą antrajame darbo skyriuje, pasirinkus tyrimo modelį pateikiama jo metodologija – pagrindimas, specifikacija, duomenų ir testų aprašymas. Trečiajame skyriuje plėtojant pasirinktą temą analizuojama globalizacijos įtaka ekonominiam augimui ir pajamų nelygybei, taip pat tiriami tiriamų priklausomųjų tarpusavio ryšiai. Ketvirtajame skyriuje pateikiami gauti tyrimo rezultatai atliekami gautų rezultatų patikimumo testai. Remiantis gautais rezultatais darbo pabaigoje pateikiamos išvados ir rekomendacijos.

1. GLOBALIZACIJOS KONCEPCIJA IR RAIDA

1.1. Globalizacijos koncepcija ir samprata

Pasaulinė globalizacija yra dinamiškas procesas, kurį skatina tarptautinė prekyba, investicijos, turizmas ir daugelis kitų veiksnių. Šis procesas yra glaudžiai susijęs su nacionalinės ekonomikos, kultūros ir socialinių standartų sąveikomis ir integracija tarptautiniu lygmeniu. Moksliniuose straipsniuose dažnai pažymima, kad globalizacijos padariniai pradėti atpažinti sąlyginai neseniai, o ir pats procesas pastaraisiais dešimtmečiais tapo vis labiau nagrinėjamas bei analizuojamas. Suinteresuotumui globalizacijos tema įtakos turi šiandieninės tarptautinės visuomenės, regis, persipynusios visais galimais ekonominiais, politiniais, socialiniais ir kultūriniais aspektais.

Lietuvos ekonomistas, profesorius Povilas Gylys pateikia savo išvalgas nagrinėdamas globalizacijos fenomeną pabrėždamas, kad globalizacija dar nėra tapusi moksline sąvoka ir jos samprata labiau visuotinai nujaučiama, nei tiksliai apibrėžta (Gylys, 2003). Tuo tarpu, socialinių mokslų daktarė Violeta Pukelienė pateikia globalizacijos koncepciją pažymėdama, kad globalizacija apibendrina liberalizaciją, kaip sienų tarp valstybių nykimą, pasaulinių institucijų kūrimąsi, kultūros ir vartojimo universalizaciją (Pukelienė, 2008). Tačiau kartu išskiria, kad tiek globalizacijos koncepcija, tiek pats procesas yra itin abstraktus, todėl detaliau siūlo nagrinėti tik atskiras ir konkrečias globalizacijos dalis. B. Kuzmickas nagrinėjant globalizacijos veiksmus indikuoja kertinį ir užsienio literatūroje nagrinėjamą klausimą – kaip globalizacija paveikia tautų ir kultūrų, individų tapatybę ir autentiškumą? Dalinai atsakant į klausimą jis pabrėžia, kad tapatybės nereikėtų traktuoti tik kaip tradicijų puoselėjimo ir perdavimo ateities kartoms ir išskiria, kad tai yra būtinas visuomenės stabilumo, integralumo veiksnys. Tuo tarpu tapatybės praradimas dažnai lemia socialines krizes ir sąlygoja visuotinę dezintegraciją (Kuzmickas, 2003).

Kadangi globalizacijos koncepcija neturi konkrečios ir neginčytinos sampratos, ir užsienio literatūroje ją dažnai siekiama sugretinti su kiek siauresniais ir literatūroje jau plačiai išnagrinėtais procesais. Visų pirma, globalizacijos sąvoka yra plačiai tapatinama su internacionalizacija (Hirst & Thompson, 1995). Žvelgiant iš šios plačiai paplitusios perspektyvos, „globalus“ tai dar vienas būdvardis apibrėžiantis tarpvalstybinius šalių santykius, o pati globalizacija apibendrina tarptautinių ryšių ir tarpusavio priklausomybės augimą. (Sander, 1996) teigimu, globalizaciją galima sutapatinti su visuotine liberalizacija, kadangi anot autoriaus tai procesas, kuriuo panaikinami valstybės nustatyti judėjimo tarp šalių apribojimai, siekiant sukurti atvirą pasaulio ekonomiką, kurioje valstybių sienos netenka reikšmės. Dar viena tezė globalizaciją prilygina

„vesternizacijai“, vakarietiškos kultūros, socialinių normų plėtrai pasauliniu lygmeniu (Spybey, 1996), tos pačios teorijos šalininkas G. Ritzer globalizacijos procesą įvardija kaip „Makdonalizaciją“, siekiant išskirti vartojimo principų supanašėjimą globaliu lygmeniu. Nors pastarasis globalizacijos įvardinimas sunkiai suvokiamas kaip nagrinėtinas mokslinis globalizacijos aspektas, verta išskirti, kad „McDonalds“ greito maisto restoranų tinklas yra tapęs vienu iš pagrindinių matavimo vienetų, įtrauktų į globalizacijos lygio matavimo ir įvertinimo modelius. Vis dėlto, reikia pabrėžti, kad pastarasis globalizacijos įvardinimas neatskleidžia globalizacijos procesų kompleksiskumo – kadangi tai apima didesnę spektrą sričių, kuriose pokyčius sąlygoja globalizacijos procesai. Beje, vis dažniau išskiriama, kad net ir spartėjant globalizacijos procesams ir galimai valstybių supanašėjimui – šalims svarbu išnaudoti savus konkurencinius pranašumus, siekiant didesnio ekonominio augimo. Apibendrinant, plačiai globalizacijos temą nagrinėjančio (Scholte, 2005), teigimu, mokslinių sampratų įvairovė apibendrinanti globalizacijos procesą įneša visuotinės sumaišties, kadangi internacionalizacijos, liberalizacijos, vesternizacijos ir, galiausiai, globalizacijos kaip procesų padariniai yra skirtingi, dažnai dėl koncepcijų maišaties sunku išgryninti esminius globalizacijos veiksnius ar padarinius.

1 lentelė

Pagrindinės globalizacijos įtakos sritys ir veiksniai sąlygojantys pokyčius globalizacijos įtakos srityse

Globalizacijos įtakos sritys	Veiksniai sąlygojantys pokyčius
Globali ekonomika	Naujos gamybos, finansų, vartojimo, konkurencijos ir kapitalo rinkų integracijos sistemos. Pasaulinės prekybos, tarptautinių investicijų ir laisvos rinkos plėtra, ekonomikos augimas.
Visuotiniai kultūriniai – socialiniai modeliai	Aukštesnio lygio kvalifikacijos ir išsilavinimo galimybės, skirtingų kultūrų pažinimas, jų asimiliacija vartotojų elgsenos supanašėjimas. Daugiakryptis žmonių, įgūdžių judėjimas visame pasaulyje, apimantis naujus migracijos modelius, tapatumą ir naujas bendruomenes.
Globalūs politiniai procesai	Tarptautinių institucijų, sąjungų, organizacijų galios ir įtakos augimas, tarptautinės prekybos barjerų sumažinimas, politinių procesų derinimas tarptautiniu lygiu, valstybių tarpusavio priklausomybė.
Globalizacija technologijų pažangoje	Informacinių technologijų, komunikacijos perversmas, inovatyvių biotechnologijų tobulėjimas ir su tuo susijusios modernizacijos galimybės, industrializacija.
Aplinkosaugos problemos	Klimato kaita, oro ir aplinkos užterštumas, nykstančios augalų ir gyvūnų rūšys.

Šaltinis: Sudaryta autorės, remiantis (Rifai, 2013), (Šubrt ir kt., 2015), (Stonehouse ir kt., 2004) ir kt.

1 – oje lentelėje išskirtus globalizacijos veiksnus įprasta išskirstyti į keletą pagrindinių įtakos sričių. Mokslininkai bei ekonomistai atlikdami tyrimus dažniausiai koncentruojasi į tam tikrą globalizacijos įtakos sritį, darant prielaidą, kad viename tyrime visus globalizacijos veiksnius

būtų netikslinga nagrinėti atskirai, arba tyrimas būtų atliekamas tinkamai neįsigilinant į kiekvieno veiksnio padarinius. Šiandien iš globalizacijos įtakos sričių opiausiai diskutuojama apie jos įtaką globalinei ekonomikai ir šalių ekonomikoms atskirai, taip pat, žinoma, apie globalizaciją aukštųjų technologijų srityje, kartu itin plačiai nagrinėjamos aplinkosaugos problemos, kurioms, kaip teigiama, taip pat turi įtaką vis intensyvėjantys globalizacijos procesai.

Vis dėlto, galima teigti, kad be globalizacijos šiandieninis pasaulis būtų iš esmės kitoks. Ji pasiūlė beprecedentį vartojimo prekių, gamintojų sąnaudų, finansavimo šaltinių ir technologijų pasirinkimą. Tai taip pat padėjo suteikti kapitalui galimybę judėti nepaisant atskirų valstybių sienų, o tarptautinių rinkų konkurencinis spaudimas padidino turimų pasirinkimų kokybę vartotojams ir sumažino jų kainą. Globalizacija taip pat turi reikšmingą įtaką atskirų valstybių valdyme, bei politikoje. Klestint globalizacijai vyriausybėms tenka prisitaikyti prie vis labiau tarptautiniais tampančių standartų, skatinančių tapti skaidresnėmis ir demokratiškesnėmis valstybėmis. Galiausiai, nacionalinės vyriausybės raginamos perkelti atsakomybę iki subnacionalinio ir viršvalstybinio lygmens. Globalizacija, kaip pastebima, kartu yra ir itin prieštaringas procesas – nagrinėjant tuos pačius globalizacijos sąlygotus padarinius pastebimos dvejopos – optimistinės ir pesimistinės vertinimų pusės. Pesimistai linkę tuos pačius anksčiau įvardintus kaip teigiamus padarinius vertinti neigiamai – pastarieji išvelgia globalizacijos grėsmę nacionalinėms kultūroms, užimtumui, darbo užmokesčiui, aplinkai, sveikatai ir saugumui.

1.2. Globalizacijos raida ir etapai

Globalizacija, kaip neseniai mokslininkų pradėtas nagrinėti procesas, turi priešpriešas keliančių teorijų dėl jos raidos laikmečių ir evoliucijos. Kai kurie pasaulio istorikai globalizacijos pradžią sieja su 1492 m., kai Kristupas Kolumbas atrado Ameriką ieškodamas prieskonių, arba su 1498 m., kuomet Vasko da Gama atranda jūrų kelią iš Europos į Indiją. Pastarųjų teorijos gali būti priskiriamos vienai iš Škotijos ekonomisto ir žymaus filosofo Adam Smith ideologijų, kuria teigiama, kad tai yra du svarbiausi įvykiai užfiksuotoje istorijoje. Kiti pasaulio istorikai tvirtina, kad globalizacijos užuomazgos siekia dar ankstesnius laikus. Išskiriama ir trečioji nuomonė, teigianti, kad pasaulio ekonomika buvo susiskaidžiusi ir visiškai globalizuota tik prieš XIX a.

Globalinę evoliuciją analizuojančio (Grinin & Korotayev, 2013) teigimu, globalizacijos pradžią žymi tarpžemyniniai ryšiai prasidėję XV a. pabaigoje ir besitęsę iki pat ankstyvojo XIX a. Šis periodas anot daugelio mokslininkų žymi pirmąsias globalizacijos ištakas dėl pirmųjų jau minėtų išradimų, išsivysčiusių šalių kilimo, taip pat pirmosios industrinės pramonės revoliucijos fazės (vandens ir garo jėga varomų įrengimų pritaikymas pramonėje lėmusios visuotinius pokyčius globaliniu lygmeniu). Anot (Gemery, 2000) antrąją globalizacijos bangą, vertinamą jau pasauliniu lygiu žymi laikotarpis nuo ankstyvojo XIX a. iki 1960 – 1970 m, kuomet intensyviai

augo užsienio aktyvai, klestėjo minimalūs darbo ir kapitalo judėjimo suvaržymai. Jie paskatino besiplečiantį prekių judėjimą ir masinę darbo jėgos migraciją. Taip pat, antrąją globalizacijos bangą žymi ir antroji industrinės revoliucijos fazė (elektronikos ir mašinizuotų įrenginių naudojimas), bei supervalstybių jėgos visuotiniu mastu augimas. Trečioji globalizacijos banga anot Grinin ir Korotayev, preliminariai prasidėjo nuo 1970 m. kuomet pramonės industrijose susiformavo elektronika ir informacinėmis technologijomis grįsti automatizuoti procesai, kurie šiandien išaugę į ekspertines kibernetikos žinias ir įgūdžius, leidžiančius tirti ir kurti ryšius su už žemės ribų esančiais objektais. Trečioji – dabartinė globalizacijos banga kartu išsiskiria supranacionalinių institucijų kūrimusi bei supervalstybių įtakos didėjimu, kas visuotiniu mastu sukuria atitinkamus globalius galios centrus ir pesimistišką globalizacijos šalininkų teigimu, itin sumenkina atskirų valstybių unikalumą, bei suverenitetą (Grinin ir Korotayev, 2013), (Stuart Burchell, Colin Clubb, Anthony Hopwood, John, Hughes, 1980). Vis dėlto, kiek vėliau prasidėjusios ir detaliau suskaidytos globalizacijos evoliucijos teoriją teigia ir Pasaulio Ekonomikos Forumas, anot kurio, pasaulis šiandien žengia jau į ketvirtąjį globalizacijos etapą. Globalizacijos evoliucija su konkrečiais etapams priskiriamais požymiais ir veiksniais pateikiami 2 – oje lentelėje.

2 lentelė

Globalizacijos raida

ETAPAS/LAIKOTARPIS	GLOBALIZACIJOS ETAPO POŽYMAI
1 etapas, nuo 1860 m. iki 1914 m.	Migracijos (žmonių judėjimas vyko net be pasų reguliacijos), tarptautinio kapitalo srautai buvo dideli lyginant net su šiuolaikiniais rodikliais.
2 etapas, nuo 1945 m. iki 1990 – 2000 m.	Sukurta didžioji dalis šiuolaikinės tarptautinės ekonomikos struktūrų, buvo sudaryta daugybė tarptautinių susitarimų, kūrėsi prekybos, finansų ir plėtros institucijos. Kartu tarptautinės korporacijos plėsdamos savo tinklą ne tik liberalizavo rinkas, tačiau ir gerino tarptautinę komunikaciją.
3 etapas, nuo 2000 m. iki pastarųjų metų.	Kritiniai informacinių ir ryšių technologijų patobulinimai, taip pat finansinės rizikos valdymo priemonės kartu su nuolatiniu prekybos ir kapitalo liberalizavimu, ypač sudarant regioninius laisvosios prekybos susitarimus ir dvišales investicijų sutartis, paskatino rinkų integraciją ir tarpvalstybinę vertės grandinių plėtrą.
ETAPAS/LAIKOTARPIS	GLOBALIZACIJOS ETAPO POŽYMAI
4 etapas, nuo dabartinių laikų iki numatomos globalizacijos ketvirto etapo pabaigos preliminariai 2030 – 2040 m.	Derinami instituciniai tarptautiniai valdymo sprendimai ir intensyvūs technologiniai pokyčiai. Kadangi besiformuojančios technologijos transformuoja mūsų sveikatos, transporto, ryšių, gamybos, paskirstymo ir energetikos sistemas, pažymima, kad reikalinga sukurti visuotinę naują viešosios politikos ir institucijų bei įmonių elgesio ir normų sąveiką, siekiant pasinaudoti globalizacijos teikiama gerove.

Šaltinis: Sudaryta autorės, remiantis (World economic forum 2019) ir kt.

Vadinasi, globalizacija buvo inicijuota darbo jėgos, tarptautinio kapitalo srautų judėjimo, tačiau kartu anuomet buvo itin ribotos tarptautinės institucinės struktūros, kurių užuomazgos pastebėtos tik antrajame globalizacijos etape. Globalizacijos procesams darantis vis intensyvesniems juose vis labiau atsispindi tarptautinių institucijų, bei vis išmanesnių technologijų figūravimas, tarptautiniai intelektinio kapitalo mainai. Vis dėl to, pripažįstama – ateinantys dešimtmečiai bus laikomi jau ketvirtojo globalizacijos etapo atspirties tašku. Kita vertus, šiuo metu visuotinai susiduriama su diskusijomis dėl pasirinkimų tarp laisvosios prekybos ir protekcionizmo, technologijų integracijos ir darbo vietų, imigracijos ir tautinio identiteto išsaugojimo, ekonominio augimo ir socialinio teisingumo. Tai, be abejonės, yra klaidingos dichotomijos. Tačiau šių viešų diskusijų svarba šiuolaikiniame politiniame diskurse parodo, kaip galimai nepakankamai esame pasirengę ketvirtajam globalizacijos etapui.

Apibendrinant globalizacijos sampratą ir sąveiką su kitais esminiais procesais – ekonominiu augimu ir pajamų nelygybe ir apžvelgus jau atliktus globalizaciją nagrinėjančius tyrimus (žr. 3 lentelę), gaunami rezultatai dažnai skiriasi, priklausomai nuo šalies išsivystymo lygio, dalyvavimo tarptautinėse institucijose, šalies efektyvumo – gaunami nevienareikšmiai rezultatai taip pat nurodo poreikį tolimesniam temos nagrinėjimui:

3 lentelė

Atliktų tyrimų nagrinėjama tema, naudotų metodų ir rezultatų susisteminimas

Autorius	Šalių skaičius	Tyrimas	Naudoti metodai	Rezultatai
Chien-chiang lee ⁴ Chi-chuan lee; Chun-ping chang	1 (Kinija). 1970-2006	Globalizacijos įtaka ekonominiam augimui ir institucinei plėtrai Kinijoje.	Apibendrintų momentų metodas	Globalizacija neturi reikšmingos įtakos ekonominiam augimui. Socialinė globalizacija turi reikšmingą neigiamą įtaką ekonomikos augimui.
Hyeon-Seung Huh; Cyn-Young Park	158 šalys. 2006-2014	Globalizacijos įtaka (GEII – integracijos indekso) ekonominiam augimui ir pajamų nelygybei	Regresinė analizė, fiksuotų efektų metodas	Globalizacija skatina ekonomikos augimą, o neigiamas jos poveikis pajamų nelygybei nėra reikšmingas. Globalizacijos neigiamas ryšys pajamų nelygybei pasižymi labiau besivystančiose šalyse.
Parisa Samimi; Hashem Salarzadeh	57 šalys. 1980-2008	Globalizacijos įtaka ekonominiam augimui	Apibendrintų momentų metodas	Globalizacija teigiamai ir reikšmingai veikia tirtų šalių ekonominį augimą. Reikšmingesnė įtaka nustatyta didesnio žmoniškąjo kapitalo ir finansinės plėtros šalyse.
Philipp Heimberger	Besivystančios ir išsivysčiusios valstybės. Nuo 1990	Ekonominės globalizacijos įtaka pajamų nelygybei	Meta-analizė	Globalizacija turi teigiamą poveikį pajamų nelygybei. Technologijos ir švietimas sumažina globalizacijos teigiamą poveikį pajamų nelygybei.
David Dollar	Pasauliniu mastu. Nuo 1980	Globalizacijos įtaka skurdui ir pajamų nelygybei	Atvejų meta-analizė	Prekybos ir BVP santykis kaip globalizaciją išreiškiantis santykis sumažino pajamų nelygybę Indijoje, Meksikoje, Ugandoje. Kitos besivystančios šalys turi vystyti užsienio politiką, atstovauti/būti atstovaujamos tarptautinėse organizacijose.

3 lentelės tęsinys

Cuneyt Kilic	74 besivystančios šalys. 1981-2011	Globalizacijos ekonominiam augimui	įtaka Mažiausių kvadratų metodas	Ekonominė, politinė globalizacija padidino ekonominį augimą, tačiau socialinė – jį reikšmingai sumažino.
-----------------	--	--	---	--

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimais nagrinėjančiais ryšį tarp globalizacijos ir ekonominio augimo bei pajamų nelygybės.

Apibendrinant globalizacijos ryšį su ekonominiu augimu ir pajamų nelygybe nagrinėjančius jau atliktus tyrimus galima teigti, kad tarpusavio ryšiai dar nėra itin gerai ištirti, kadangi tyrimų rezultatai nėra vienareikšmiai, taip pat, dažnai jei tyrimuose ir randamas tarpusavio ryšys ar įtaka, ji nebūna pakankamo reikšmingumo, kad gautais rezultatais būtų galima pasikliauti. Remiantis nagrinėta literatūra ir atliktais tyrimais galima pastebėti, kad ypatingą reikšmę globalizacijos teigiamai/neigiamai įtakai turi aktyvi vykdoma užsienio politika, technologinė šalies pažanga kas ilgainiui tapo vienos pagrindinių globalizacijos, kaip proceso, dedamųjų.

2. EKONOMINĖS PLĖTROS, AUGIMO KONCEPCIJOS IR SĄVEIKA SU GLOBALIZACIJA

2.1. Ekonominės plėtros ir augimo sampratos, pagrindinės teorijos ir veiksniai

Ekonomikos plėtra ir ekonomikos augimas – vienos plačiausiai mokslininkų, pasaulio ekonomistų nagrinėjamų sričių. Šie procesai intensyviai nagrinėjami nes ekonominės plėtros ir/ar augimo padariniai bei atitinkamos šių procesų tendencijos turi didžiulę įtaką tiek gyventojų gerovei, galimybėms, tiek pasauliniu lygmeniu valstybėms gali padėti tapti tam tikrais galių centrais. Dažnai išskiriama, kad spartų ekonominį augimą ir plėtrą pasiekusios valstybės geba kurti darbo vietas, todėl vis mažėja nedarbo rodikliai, užtikrina tinkamas socialinės ir sveikatos apsaugos sistemas, didina autoritetą pasauliniu lygmeniu į šalį pritraukiant užsienio investicijų ir t.t. Tačiau prieš nagrinėjant ekonominio augimo ar plėtros aspektus būtina išskirti, kad šios minėtos sąvokos – ekonominė plėtra ir ekonominis augimas – dažnai naudojamos kaip sinonimai, iš esmės tokiais nėra. Tai, be abejonės, turi didžiulę įtaką mokslinių straipsnių ir tyrimų metodikoms ir gautiems tyrimų rezultatams, kadangi savitos sampratų improvizacijos gali turėti įtakos tolimesniam gilinimosi į pasirinktą temą procesui. Literatūroje yra aibė sampratų pasirinkimų, kuriuos galima išskirti į kelis pagrindinius požiūrius. Kai kurie šių definicijų skirtumo neanalizuoja, kadangi juos sutapatina ir matuoja tuo pačiu pajamų ar efektyvumo augimu, beje išskirdami, kad pastarasis turi būti tvarus, o ne laikinas. Taip pat, yra teigiančių, kad šias sąvokas galima skirti pagal tai, kokia šalis – išsivysčiusi ar besivystanti yra analizuojama, mat ekonominis augimas yra analizuotinas išsivysčiusiose šalyse, tačiau neišsivysčiusios šalys turėtų tai vadinti plėtra, arba vystymusi. Vis dėlto, dauguma teorijų linkę išskirti, kad ekonominė plėtra lemia labiau struktūrinę ekonomikos pertvarką, kuri atsispindi socialiniuose ir technologiniuose pokyčiuose kartu sukuriant didesnę gerovę šalyje.

Todėl nors literatūroje šios sampratos naudojamos kaip viena kitai alternatyvios –siekiant rezultatų ir išvadų tikslumo nagrinėjamose temose svarbu įsivardinti, koks procesas visgi nagrinėjamas ekonominio augimo ar ekonominės plėtros? 4 – ioje lentelėje pateikiami pagrindiniai skirtumai apibendrinantys šias dvi sąvokas:

4 lentelė

Ekonominio augimo ir ekonominės plėtros sampratų palyginimas

	EKONOMINIS AUGIMAS	EKONOMINĖ PLĖTRA
Apibrėžtis	Gamybos, prekių ir paslaugų augimas šalyje per tam tikrą laikotarpį.	Ekonominė raida reiškia pajamų, santaupų ir investicijų pokyčius kartu su laipsniškais šalies socialinės ir ekonominės struktūros pokyčiais (instituciniai ir technologiniai pokyčiai).
Veiksniai	Augimas susijęs su palaipsniui didėjančiu vienu, ar keliais bendrojo vidaus produkto komponentais.	Vystymasis susijęs su žmogiškojo kapitalo augimu, nelygybės rodiklių mažėjimu ir struktūriniais pokyčiais, gerinančiais gyventojų gyvenimo kokybę.
Matavimas	Ekonomikos augimas matuojamas tokiais kiekybiniais rodikliais kaip realaus BVP arba pajamų padidėjimu vienam gyventojui.	Ekonominė plėtra dažniausiai matuojama kokybiniais rodikliais kaip žmogaus socialinės raidos indeksas (ŽSRI), taip pat skurdo, raštingumo, mirtingumo indeksais.
Rezultatas	Kiekybiniai pasikeitimai ekonomikoje.	Ekonomikos plėtra turi įtakos tiek kiekybiniais tiek kokybiniais ekonomikos rodikliams.
Svarba	Ekonomikos augimas skatina nacionalinių arba vienam gyventojui tenkančių pajamų augimą.	Ekonominė plėtra skatina gyvenimo kokybės pažangą šalyje.

Šaltinis: Sudaryta autorės, remiantis (Malizia, 1990), (Feldman ir kt., 2016) ir kt.

Išskyrus pagrindines ekonominio augimo ir ekonominės plėtros įtakos sritis ir kitus veiksnius galima apibendrintai teigti, kad ekonominė plėtra yra orientuota į ilgesnį laikotarpį ir didesnę, tvaresnę visuotinę naudą, sąlygojant ne tik materialinę valstybės gerovę, bet ir kitus socialinius bei ekonominius pokyčius turinčius įtaką valstybės gerovei. Vis dėlto, nors yra itin svarbu išgryninti galimas alternatyvas ekonominiam augimui įvertinti, toliau darbe liekama prie ekonomikos augimo, o ne plėtros sampratos, kadangi dėl sąlyginai neseniai pradėtų rinkti kokybinių ekonominės plėtros rodiklių, jų galima imtis yra per maža tikslingiems tyrimo rezultatams gauti.

Vienas iš svarbiausių žmogaus raidos aspektų yra sugebėjimas turėti tinkamą pragyvenimo lygį. Daugelio aukšto pragyvenimo lygio šalių ekonominė sėkmė iš tikrųjų yra paprasta ir ištis akivaizdi. Visoms šioms šalims būdingas spartus ir ilgalaikis (tvarus) šalies ekonomikos augimas ir plėtra, žemas bedarbių skaičius, pajamų ir vartojimo augimas. Neabejotina, kad dėl ekonomikos augimo padidėja visos šalies turtas, praplečiantis jos potencialą kovojant su skurdu, nedarbu ir sprendžiant kitas socialines problemas. Štai kodėl aukštas ekonomikos augimo lygis yra vertinamas kaip vienas pagrindinių ekonominės politikos tikslų daugelyje pasaulio šalių.

Ekonominis augimas – viena fundamentaliausių ekonomikos mokslo ir tyrimo sričių. Ekonomikos augimas pagal savo pobūdį yra susijęs su visuminiais (agreguotais) ir

makroekonominiais rezultatais, tačiau priešingai nei daugelyje kitų makroekonomikos sričių, yra teigiama, kad ekonomikos augimo teorijos ir moksliniai tyrimai išliko tvirtai pagrįsti pradiniais mikroekonominiais pagrindais (Cass, 1965); (Koopmans, 1963). Tačiau nepaisant to, kad ekonominio augimo teorijos nagrinėjamos jau ilgą laiką, mokslininkai ir ekonomistai iki šiol aktyviai nagrinėja ekonominio augimo priežastis, turinčius įtaką veiksnius ir tokiu būdu ekonominio augimo teorijas grindžia šiandieniniais įvykiais pasaulinėje ekonomikoje.

Ankstyvosios ekonomikos augimo sampratos ir teorijos kilo iš merkantilizmo atstovų dar XV-XVII amžiuje, kurie turto kaupimą (ypatingai aukso ir sidabro) laikė pagrindiniu ekonominio augimo šaltiniu ir valstybės ekonominės veiklos tikslu (Magnuson, 1994). Tuo tarpu klasikinė ekonomikos teorija suklestėjo po škotų ekonomisto Adam Smith parašytos knygos „Tautų turto prigimties ir priežasčių tyrinėjimas“. Vienai pagrindinių ekonomikos augimo teorijų taip pat atstovavo tokie mokslininkai kaip David Ricardo, Karl Marx, John Stuart Mill. Pagrindinė knygos ir šios klasikinės ekonomikos augimo teorijos žinia perduodama teorijos atstovų buvo tokia, kad tautų turtai yra pagrįsti ne auksu ir jo kaupimu, o prekyba, kadangi turtas didėja tuomet, kai dvi šalys apsieičia abipusiai vertingomis prekėmis. Verta pažymėti, kad priešingai nei merkantilistai, klasikinės ekonomikos augimo teorijos atstovai teigė rinkos savireguliaciją (dažniausiai naudojama „nematomos rankos“ metaforos forma), taip pažymint, kad valstybės reguliacijos ir intensyvus įsitraukimas yra nereikalingas (Lowe, 2019). Novatoriškumo ir verslo reikšmę į ekonomikos augimo veiksnių gretas kiek vėliau įtraukė Joseph A. Schumpeter, teigdamas kad pokyčiai ir inovacijos, ypač verslo srityje, yra pagrindiniai ekonominio augimo elementai. Šioje teorijoje esminiu ekonomikos augimo varikliu tampa verslo spartuoliai, nuolatinė pažanga ir lankstumas (Giersch, 1984). Neoklasikinės augimo teorijos ir garsiojo Solow teorija, atsirado apie 1950 m. R. Solow teorijoje yra išskiriamos investicijos, darbuotojų skaičiaus augimas ir technologijų pažanga. Pažymėtina, kad neoklasikinėje teorijoje technologinė pažanga reiškia ne žmogaus darbo pakeitimą mašinomis, o kokybinius gamybos pokyčius, tokius kaip: darbuotojų išsilavinimo lygio didinimas, organizacijos tobulinimas, gamybos mastų augimas ir taip toliau (Solow, 2010). Svarbu pabrėžti, kad R. Solow (už itin svarbų indėlį į ekonomikos augimo teorijas apdovanotas Nobelio premija ekonomikos srityje) iš arčiau suprato ekonominę gamybos efektyvumą, kaip santykinai nepriklausomą ekonomikos augimo veiksnį ir materialų socialinės pažangos šaltinį ir suteikė stabilesnę teorinį pradą kitiems mokslininkams bei ekonomistams analizuojantiems ekonominio augimo sritį.

Galiausiai 1980–1990 m. žymi naują ekonomikos augimo teorijos raidos etapą, leidusį kalbėti apie „naują augimo teoriją“, kuri atspindi netobulos konkurencijos poveikį ir galimų pelno normos pokyčių vaidmenį. Ir svarbiausia – mokslo ir technikos pažangą, kuri laikoma endogeniniu augimo faktoriumi, kurį sukelia vidinės priežastys. Pirmą kartą oficialiuose matematiniuose ir

ekonominiuose modeliuose amerikiečių ekonomistai P. M. Romer ir R. Lucas iškėlė hipotezę apie svarbiausių technologinių naujovių endogeninį pobūdį, pagrįstą investicijomis (indėliu) į technologijų plėtrą ir žmogiškąjį kapitalą (Martin & Ottaviano, 2021). Endogeninio augimo teorijose technologinė pažanga nėra vienintelė įmanoma ilgalaikio ekonomikos augimo priežastis. Intensyvių, aukštos kokybės ekonomikos augimą lemiančių veiksnių vertė yra apibrėžta endogeninio augimo teorijose, atsižvelgiant į šiuos veiksniai:

- žmogiškojo kapitalo kokybė, kuri priklauso nuo investicijų į žmogaus vystymąsi (švietimas, sveikata);
- būtinų sąlygų ir prielaidų intelektinės nuosavybės teisėms apsaugoti sukūrimas netobulos konkurencijos sąlygomis;
- valstybės parama mokslo ir technologijų plėtrai;
- vyriausybės vaidmuo kuriant palankią investicinę aplinką ir pritraukiant naujas technologijas (Funke & Strulik, 2000), (Martin & Ottaviano, 2021) ir kt.

Todėl endogeninio augimo teorijos, priešingai nei neoklasikinės, palaiko valstybės kišimąsi į vystymosi procesą. Šias teorijas galima suskirstyti į dvi grupes. Pirmoji grupė apima teorijas, kuriose žmogiškasis kapitalas iškyla kaip svarbus ekonomikos augimą lemiantis veiksnys. Joms atstovauja ankščiau minėtų P. M. Romer ir R. Lucas teorijos. Antroji endogeninio augimo teorijos grupė mokslininkų ir teoretikų išskiria mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros svarbą (angl. *R&D*).

Išnagrinėjus pagrindines ekonomikos augimo teorijas, galima daryti išvadą, kad dabartinė teorinė ekonomikos augimo analizė atliekama trimis pagrindinėmis kryptimis: post-Keinsistinė, neoklasikinė (egzogeninė) ir endogeninė. Post-Keinsistams būdingas požiūris į: augimą iš agreguotos paklausos dalies; pagrindinis vaidmuo ekonomikos augime investicijoms ir intensyvi vyriausybės kontrolė. Neoklasikinio augimo teorijos, pagrįstos prielaida pasiekti stabilią pusiausvyrą be vyriausybės kišimosi. Savo teorijoje Robertas Solow pabrėžia technologinę pažangą kaip vienintelį tvaraus gerovės augimo pagrindą ir leidžia rasti optimalų augimo variantą, užtikrinantį maksimalų vartojimą. Tačiau Solow teorijos technologinė pažanga vis dar laikoma egzogeniniu veiksniumi. 1980–1990 m. prasidėjo naujas ekonomikos augimo teorijos raidos etapas, leidęs prabilti apie technologinę pažangą kaip apie endogeninį ekonomikos augimo veiksnį, kurį sukelia vidinės priežastys.

2.2. Globalizacijos ir ekonominio augimo tarpusavio sąveika

Tarp ekonomikos mokslo teoretikų vis dar apstu teigiančių, kad su globalizacija susijusios sąnaudos, ar, tiksliau tariant, jos sąlygojami neigiami padariniai viršys teikiamą naudą. Baimė dėl neigiamų globalizacijos padarinių – socialinių ir aplinkosaugos standartų nykimo, didelio skurdo lygio mažiau išsivysčiusiose šalyse ir vis dažnesnių finansų krizių atgręžia nuo globalizacijos

teikiamų naudų nagrinėjimo, kurios apima laisvą prekybą, augančius kapitalo srautus, didesnę darbo jėgos mobilumą ir judėjimą. Vis dėlto, dauguma ekonomistų ir kita dalis pozityviają globalizacijos pusę palaikančių ekonomikos mokslo atstovų tvirtai tiki, kad globalizacijos grynasis poveikis yra teigiamas. Be ekonominės teorijos, šį optimizmą palaiko ir empiriniai tyrimai, kuriuose vyrauja globalizacijos poveikio vertinimas tiek ekonominiam augimui tiek platesne prasme – ekonominei plėtrai.

Dreher (2005), regresinės panelinės analizės pagalba išnagrinėjęs daugiau kaip 100 įvairaus išsivystymo šalių atvejus neigia globalizacijos kritikų teorijas teigdamas, kad globalizacija iš tiesų skatina ekonominį augimą, o vis didesnę globalizacijos lygį pasiekusios valstybės lengviau bei sparčiau pasiekia ir dar didesnę ekonomikos augimą. Kaip svarbiausia visuotinės globalizacijos dedamoji išskiriama ekonominė, bei finansinė integracija, bei prekybos ir kapitalo judėjimo apribojimų nebuvimas (Dreher, 2005, 2008 ir kt.). Kituose moksliniuose darbuose atlikus koreliacinę analizę įrodyta, kad globalizacija turi reikšmingą įtaką ekonominiam augimui, taip pat išskiriama, kad teigiama globalizacijos įtaka besivystančiose šalyse yra ne tokia ryški. Kartu, pažymima, kad iš visų globalizacijos dedamųjų ekonominė globalizacija ir net tarpregioninė integracija turi daug didesnę ryšį su spartesniu ekonominiu augimu besivystančiose šalyse (Huh ir kt., 2019), (Dollar, 2005).

Azijos plėtros Banko atliktas tyrimas, kuriame nagrinėjamos Islamo bendradarbiavimo organizacijai (toliau tekste – OIC) priklausančios 57 šalys, naudojant apibendrintą momentų metodą gauti rezultatai nurodo, kad globalizacijos poveikis ekonominiam augimui yra teigiamas ir itin reikšmingas. Tai rodo, kad globalizacija teigiamai veikia OIC šalių ekonominį augimą, taip pat, didesnę teigiama globalizacijos įtaką nustatyta šalyse, kuriose yra aukštesnis žmogiškojo kapitalo lygis, bei labiau pažengusi finansinė plėtra. Galiausiai tyrimo išvada numato, kad globalizacija daro teigiamą įtaką ekonominiam augimui, tačiau kokią maksimalią naudą šalys gebės pasisemti iš globalizacijos – priklauso nuo jau esamo išsivystymo lygio, kadangi šalių ekonomika turi būti atitinkamo išsivystymo lygio, kad gebėtų įsisavinti teigiamus globalizacijos padarinius. (Samimi & Jenatabadi, 2014).

Tarptautinei Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijai (EBPO) priklausančių šalių ribose atliktas tyrimas, nagrinėjantis 1970-2006 m. laikotarpį įrodo, kad bet koks pasirinktas statistinis derinys (t. y. tiriant tiek bendrojo globalizacijos indekso sąryšį su ekonominiu augimu, tiek vertinant atskirus globalizacijos sub-komponentų indeksus), turi reikšmingą teigiamą įtaką. Vadinasi, išsivysčiusiose šalyse, priklausančiose OECD globalizacijos daroma įtaka net ir vertinant ganėtinai ilgą tyrimo laiką imtį yra teigiama ir reikšminga. Svarbu atkreipti dėmesį, kad tyrime remiantis „Pedroni“ kointegracijos testu bei priežastinių ryšių analize naudotas ir politinių partijų kintamasis, siekiant išsiaiškinti, ar politinės ideologijos ir valstybinės institucijos turi įtaką

ekonominiam augimui. Taip pat, į tyrimą įtrauktos ne visos o tik 27 EBPO šalys – narės. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad išvystytos valstybinės institucijos ir liberali politinė ideologija šalyje yra svarbus tiek ekonominio augimo tiek ekonominės plėtros veiksnys (Chang & Lee, 2010), (Khan, 2019). Tuo tarpu, tarkime Kinijos atžvilgiu atliktas tyrimas rodo, kad ekonominis augimas yra skirtingai sąlygojamas atskirų globalizacijos komponentų, tačiau fiksuojama neigiama socialinės integracijos įtaka ekonominiam augimui. Kartu šio dinaminio panelinio tyrimo rezultatai rodo, kad silpnesnis autokratinis režimas (kartu didesnis demokratijos propagavimas) Kinijoje turėtų reikšmingos neigiamos įtakos ekonominiam augimui (Lee ir kt., 2015).

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad teoretikų ir ekonomistų požiūriai vertinant globalizacijos įtaką ekonominiam augimui ne retai išsiskiria, tačiau remiantis empiriniais tyrimais galima teigti, kad globalizacija teigiamai skatina ekonominį augimą. Globalizacija (minėtuose tyrimuose matuojama KOF indeksu), ekonomikos augimą dažniausiai sąlygoja per laisvą prekybą, atvirumą ir atsakingą bei suinteresuotą valstybinių institucijų veiklą. Atlikti tyrimai rodo, kad globalizacijos koeficientai, ar jo dedamosios atstovaujančios socialinę, ekonominę ir politinę globalizaciją – besivystančių šalių ekonomikos augimą skatina mažiau nei išsivysčiusių šalių. Literatūroje išskiriama, kad pagrindinė šią situaciją sąlygojanti problema tai sunkumai įsitvirtinant tarptautinėse rinkose, su kuriomis susiduria besivystančios šalys, o tai galėtų padėti ilgainiui išspręsti aktyvesnis išsivysčiusių ir besivystančių šalių bendradarbiavimas, prekybos ryšiai, besivystančių šalių atstovavimas pasaulinėse organizacijose, bei, žinoma, suinteresuotos pačių besivystančių šalių valstybinės institucijos.

3. PAJAMŲ NELYGYBĖS SAMPRATA IR RYŠYS SU GLOBALIZACIJA

3.1. Pajamų nelygybės apibrėžtis ir tendencijos

Ekonomikos teorijoje pajamas sudaro pajamų srautai iš darbo užmokesčio, atlyginimų, palūkanų už taupomąją sąskaitą, dividendai iš akcijų, nuomos pajamos ir pelnas pardavus daiktą už daugiau nei vertė, kuri už jį buvo sumokėta. Skirtingai nuo turto statistikos, į pajamų duomenis nėra įtraukiamos namų, atsargų ar kito turto vertės. Pajamų nelygybės sampratos tarp ekonomistų ir mokslininkų nesiskiria – bendrąją prasme ji nurodo netolygų pajamų pasiskirstymą tarp pasaulio šalių, taip pat, netolygus pajamų pasiskirstymas gali būti vertinamas ir valstybės lygmeniu – tarkime, tarp regionų (Saez, 2020). Istorinis pajamų pasiskirstymas gali būti suskirstytas į kelis pagrindinius etapus:

- Apie 1800 m. keletas pasaulio valstybių gebėjo pasiekti ekonominį augimą, tuo tarpu likęs pasaulis anuomet gyveno skurdžiai. Teigiama, kad XIX a. pradžioje didžioji pasaulio dalis (~80% tuometinės populiacijos) gyveno tokiomis sąlygomis, kurias šiandien įvardintume ekstremaliu skurdu.
- Apie 1975 m. pasaulinį pajamų pasiskirstymą galima padalinti į dvi ryškias kategorijas, kuomet itin išryškėjo besivystančios ir išsivysčiusios valstybės. Viena dalis populiacijos buvo priskirta žmonijai, gyvenančiai žemiau skurdo ribos, antra didžioji populiacijos dalis gavo 10 kartų didesnes pajamas.
- Per ateinančius 5 dešimtmečius pasaulio pajamų pasiskirstymas vėl itin kito. Įvyko pajamų konvergencija: daugelyje skurdesnių šalių, ypač Pietryčių Azijoje, pajamos augo greičiau nei turtingose šalyse. Nors išlieka didžiuliai pajamų skirtumai, pastebima, kad sumažėjo itin griežtas valstybių skirstymas į dvi kategorijas – išsivysčiusias ir besivystančias šalis. Taip pat, bendrai pajamų pasiskirstymas persikėlė į aukštesnę pajamų pusę – daugelio skurdžiausių pasaulio piliečių pajamos padidėjo, tačiau kritinio skurdo rodikliai krito sparčiausiai per visą istoriją (Zucman, 2019), (Roser, 2013) ir kt.

Pajamų nelygybės problematika nagrinėjama jau eilę dešimtmečių ir nors buvo ilgai tikima, kad modernėjanti ir vis labiau išsilavinusi pasaulio visuomenė sąlygos vis mažesnę pajamų nelygybę pasaulyje – XXI amžiuje ji vis dar klesti ir teigiama, kad po pasaulį ištikusios COVID-19 pandemijos, pajamų nelygybė pasaulyje gali pasiekti dar neregėtai aukštą lygį. Vis dėlto, teoretikai ir ekonomistai išskiria keletą pagrindinių veiksnių sukeliančių, arba bent jau turinčių įtaką didėjančiai pajamų nelygybei, kurie gali būti suskirstyti į keturias pagrindines grupes – ekonominius, demografinius, politinius, kultūrinius ir aplinkos bei makroekonominis veiksniai:

5 lentelė

Pajamų nelygybę skatinantys veiksniai

Veiksnių kategorija	Veiksniai turintys įtaką pajamų nelygybės didėjimui
Ekonominio išsivystymo veiksniai	Šalies gerovė
	Ekonominis augimas
	Globalizacija
	Technologinis šalies išsivystymas
	Ekonominės struktūros išsivystymas
Makroekonominiai veiksniai	Nedarbas
	Užsienio investicijos
	Finansinis valstybės išsivystymas
	Eksportas ir importas
	Infliacija
Demografiniai veiksniai	Urbanizacija
	Amžiaus pasiskirstymas populiacijoje (vaikų ir senjorų dalis populiacijoje)
	Išsilavinimo lygis, išsilavinimo įgijimo kaštai
	Namų ūkių sudėtis
Politiniai veiksniai	Politinis stabilumas valstybėje
	Mokestinė našta
Kultūriniai ir aplinkos veiksniai	Kultūriniai skirtumai
	Šešėlinė ekonomika
	Korupcija
	Gamtinių išteklių trūkumas

Šaltinis: Sudaryta autorės, remiantis (Kaasa, 2005), (Dabla-Norris ir kt., 2015).

Turint mintyje, kad pajamų nelygybės tendencijos priklauso nuo tam tikrų aplinkybių ir veiksnių, juos patogiau vertinti pagal atitinkamas 5-oje lentelėje pateiktas kategorijas, kurių kiekviena išskirstyta į keletą kategorijai priskiriamų veiksnių, tiesiogiai ar netiesiogiai sąlygojančių pajamų nelygybės padidėjimą.

Pastaraisiais dešimtmečiais viena labiausiai nagrinėtinų sričių – technologinė pažanga išskiriama kaip vis didėjančią įtaką pajamų nelygybės didėjimui turintis veiksnys (Jaumotte ir kt., 2013). Bourguignon (2019) teigimu kvalifikacijos reikalaujančiais įgūdžiais paremti technologiniai pokyčiai neabejotinai turi bene didžiausią įtaką pajamų nelygybės augimui. Taip pat, literatūroje priduriama, kad reikšmingai augimą sąlygoja ir persikirstymo politika (apmokestinimas ir pinigų pervedimai), darbo rinkos reguliavimas (minimalus atlyginimas) ir

demografinės gyventojų struktūros pokyčiai (amžius, išsilavinimas, namų ūkio sudėtis). Priklausomai nuo šalies, šie veiksniai galėjo taip pat itin reikšmingai pakeisti pajamų pasiskirstymą. Taip pat, Lietuvoje (Rakauskienė ir kt., 2017) greta ekonominių (kartu valstybės ekonominės politikos) veiksnių, socialinių – demografinių veiksnių įtraukia ir psichologinius veiksnius, tačiau mokslinėje užsienio literatūroje psichologiniai veiksniai yra dažniau priskiriami prie padarinių t. y., turima omenyje, kad pajamų nelygybė gali paveikti ne tik sąlygojant, tarkime, skurdą, tačiau ir stiprius psichologinius sutrikimus, depresiją. Taigi, peržvelgus kategorijas į kurias skirstomi pajamų nelygybę skatinantys veiksniai galima daryti prielaidą, kad sąrašas nėra baigtinis, dėl nuolatinių visuotiniu mastu vykstančių pokyčių ekonomikoje, politikoje ir kt.

Kadangi pajamų nelygybės rodikliai net ir moderniaisiais laikais kelia didelių neramumų dėl globalios gerovės – stengiamasi rasti sprendimų, galinčių ją sumažinti, kartu vis geriau užtikrinant tinkamą žmonių pragyvenimo lygį. Labiausiai literatūroje akcentuojami sprendimai – geresnės švietimo ir išsilavinimo galimybės, tarptautinių institucijų ir tarpusavio šalių parama, laisvos prekybos skatinimas, jos liberalizavimas, taip pat, kaip reikalingas sprendimo būdas išskiriama kova su visuotinai klestinčia korupcija ir diskriminacija, kaip priemonė kovai su pajamų nelygybės augimu nurodomas ir turto apmokestinimas (Hoeller ir kt., 2014). Bendrai šią įsišaknijusią problemą nagrinėjantys mokslininkai bei ekonomistai sutinka, kad pirminė užduotis – atkreipti visuomenių dėmesį į šią pasauliniu mastu klestinčią problemą, kadangi ji nėra tinkamai prioretizuojama, o tai gali sąlygoti situacijos tendencingą blogėjimą – dar didesnę pajamų nelygybės augimą. Apie ilgametę sprendimų paiešką pajamų nelygybės klausimais kalbėdamas britų ekonomistas Tony Atkinson pabrėžia, kad sprendimai turi būti priimami nedelsiant pridurdamas, jog jei norime ir betarpiškai siekiame pajamų lygybės artimiausiu metu, privalome sunerinti ir imtis veiksmų šiuo klausimu čia pat – šiandien (Roser, 2013).

3.2. Pajamų nelygybės sąveika su globalizacija

Autoriai savo darbuose nagrinėjantys pajamų nelygybės priežastinius ryšius kaip vieną iš veiksnių įvardija globalizaciją. Vis dėlto, globalizacija, kaip ir minėta anksčiau, literatūroje yra dažnai vertinama dviprasmiškai – tai atsispindi ir tyrimuose nagrinėjančiuose globalizacijos įtaką pajamų nelygybės dinamikai ir tendencijoms pasaulyje. Taip pat, literatūroje pastebimas trūkumas tyrimų nagrinėjančių konkrečiai globalizacijos įtaką pajamų nelygybei, kadangi labiau orientuojamasi į tam tikrų globalizacijos sąlygotų aspektų įtaką pajamų nelygybės tendencijoms.

Moksliniame tyrime nagrinėjančiame globalizacijos įtaką pajamų nelygybei naudojant tiek globalizacijos indeksą KOF, tiek globalizacijos sąlygotų veiksnių kintamuosius kaip prekybos santykį nuo BVP ir užsienio investicijų srautus gauti rezultatai rodo, kad globalizacija turi teigiamą įtaką pajamų nelygybei. Tai reiškia, kad didėjant globalizacijai (didėjant KOF indekso

reikšmei) didėja ir pajamų nelygybė. Kartu, ekonometrinės meta-analizės pagalba įvertinama, kad užsienio kapitalo srautai, bei ekonominė globalizacija turi didesnę įtaką didėjančiai pajamų nelygybei, nei vis liberalesnė prekyba. Tyrime taip pat atkreipiamas dėmesys, kad technologijos ir švietimas sumažina globalizacijos poveikį pajamų nelygybei. Rezultatų tikslumui užtikrinti į tyrimą įtraukiami ir kontroliniai kintamieji kaip nedarbas, populiacija, BVP augimas (Heimberger, 2020).

(Salvatore, 2007) remiantis atlikta duomenų interpretacija ir nagrinėjant globalizacijos įtaką pajamų nelygybei ilgu, 45 metų laikotarpiu, teigia, kad globalizacijos nauda yra neginčytina, o skurdą, teigiama lemia ne globalizacija o vidinės priežastys. Vis dėlto, priduriama, kad skurdesniems pasaulio regionams yra kritiškai reikalinga išsivysčiusių šalių parama, kad jie turėtų galimybę pasinaudoti globalizacijos teikiamomis naudomis.

(Lechheb ir kt., 2019) atliko panelinę duomenų analizę ir nagrinėjant tarpusavio ryšį tarp pajamų nelygybės, kuri darbe vertinama naudojant GINI indeksą, kaip nelygybės matą, ir tarp ekonomikos augimo, kuris tyrime išreiškiamas kaip BVP vienam gyventojui augimo tempas. Atlikus tyrimą fiksuotų efektų metodu, autoriai pažymi, kad padidėjus pajamų nelygybei, ekonominis augimas sumažėja, vadinasi buvo užfiksuota neigiama koreliacija. Tyrimo autoriai taip pat išskiria, kad ekonominio augimo nepakanka pajamų nelygybės sąlygoto skurdo panaikinimui.

Vis dėlto, nagrinėjant sąryšį tarp globalizacijos ir pajamų nelygybės pastebimas mokslinių tyrimų trūkumas, kadangi ekonomistų ar mokslininkų tezės dažnai neapima apibendrinto globalizacijos indekso tendencijų įtakos pajamų nelygybei, o veikia nagrinėjama pajamų nelygybės ir tam tikrų globalizacijos veiksnių koreliacija. Vis dėlto, apibendrinant atliktų tyrimų rezultatus, dažniausiai pateikiamos išvados, teigiančios, kad globalizacijos procesai didina pajamų nelygybę, tačiau šios įžvalgos dažniausiai pateikiamos tiriant besivystančias šalis.

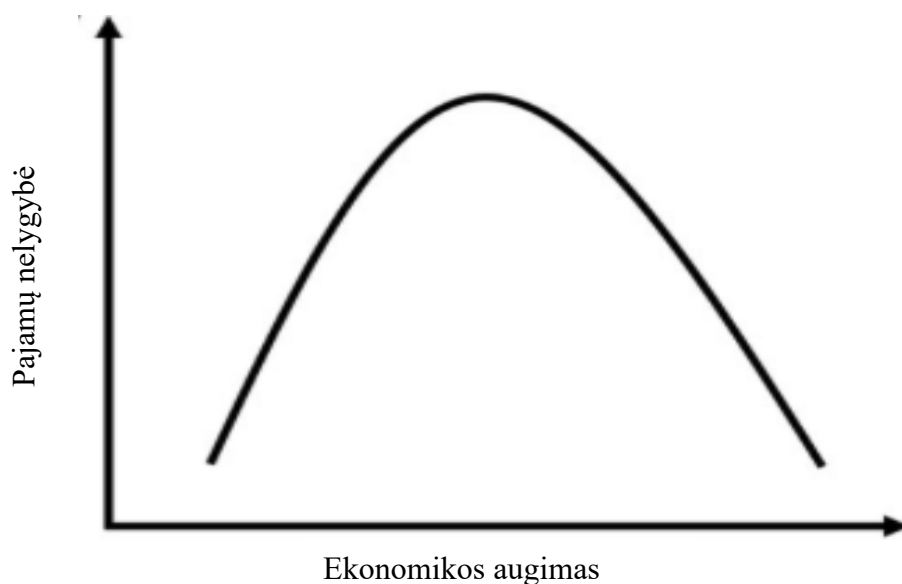
3.3. Pajamų nelygybės ir ekonominio augimo sąveika

Literatūroje, nagrinėjančioje sąryšį tarp ekonominio augimo ir pajamų nelygybės labiausiai nagrinėjamos Simon Kuznets ir Thomas Piketty teorijos. (Kuznets, 1955) paskelbė atlikto mokslinio tyrimo rezultatus, kuriame teigiama, kad koreliacija tarp ekonomikos augimo ir pajamų nelygybės yra panaši į apverstą U formos kreivę (žr. 1 paveikslą). Ši išvada paveikė daugybę mokslininkų, kuriems amerikiečio ekonomisto Kuznec tvirtinamas santykis tapo kriterijumi, pagal kurį jie vertino savo prielaidas ir rezultatus, taip pat, šia teorija vadovavosi ir daugybė tarptautinių institucijų. Išsivysčiusioms valstybėms pasiekus didžiausius ekonomikos augimo lygius, buvo pastebėta, kad pajamų nelygybės lygis reikšmingai nesumažėjo, arba nesumažėjo visai. Tuomet buvo atsigręžta į Kuznec atlikto tyrimo rezultatus, tačiau juos buvo

sunku patikrinti: tam atlikti buvo reikalinga sekti nelygybės lygio pokyčius ekonomikoje, kuri jau sugebėjo pereiti nuo skurdo į aukštą išsivystymo lygį. Tuo tarpu Prancūzų ekonomistui Thomas Piketty tai pavyko 2014 m., kuomet jis surinko šimto metų laikotarpio (1910 – 2010 m.) nelygybės lygio pokyčių duomenis keliose išsivysčiusiose šalyse (minėto Kuznets tyrimo imtis 35 m.). Piketty rezultatai rodo kiek kitokią ekonomikos augimo ir pajamų nelygybės koreliaciją. Priešingai nei Kuznets, kuris teigė teigiamą mažėjantį nelygybės lygį didelių pajamų laikotarpyje, Piketty atrado priešingą rezultatą, t. y. nelygybės padidėjimą (Piketty & Saez, 2003). Pastarosios teorijos rezultatai bendrai neprieštarauja visuotinai pripažįstamai Kuznets kreivei, tačiau išskiriama, kad Piketty tyrimas paneigia faktą, kuriuo ilgą laikotarpį buvo kliautasi – vien ekonomikos augimo nepakanka, kad šalyje būtų sumažinta pajamų nelygybė.

1 paveikslas

Kuznets pajamų nelygybės ir ekonominio augimo kreivė

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus remiantis Kuznets, 1955.

Nors globalizacijos įtaką ekonominiam augimui ir pajamų nelygybės tendencijoms yra itin svarbu išnagrinėti siekiant užtikrinti pozityvias perspektyvas ateičiai, lygiai taip pat svarbu įvertinti ir ekonominio augimo bei pajamų nelygybės tarpusavio ryšį. Kadangi didelės šalių ambicijos ekonominio augimo srityje, kaip teigiama išnagrinėtoje literatūroje, galimai sąlygoja ir vieną opiausių pasaulinių problemų – pajamų nelygybę, kuri dažniausiai išauga į skurdą ir didžiulį nepriteklių.

4. TYRIMO METODOLOGIJA

4.1. Tyrimo tikslas, hipotezės ir tyrimo etapai

Empirinio tyrimo tikslas – ištirti ar globalizacija daro įtaką EBPO šalių ekonominiam augimui ir pajamų nelygybei, taip pat, išnagrinėti priklausomų kintamųjų – ekonominio augimo ir pajamų nelygybės tarpusavio ryšį.

Tyrimo hipotezės:

H1: 2004-2018 m. EBPO šalyse globalizacija turėjo reikšmingą teigiamą įtaką ekonomikos augimui.

H2: 2004-2018 m. EBPO šalyse globalizacija turėjo neigiamą įtaką pajamų nelygybei, t. y. spartėjant globalizacijai pajamų nelygybė mažėjo.

H3: Priklausomi kintamieji – ekonomikos augimas ir pajamų nelygybė yra tiesioginį ir reikšmingą ryšį turintys kintamieji (t. y. spartėjant ekonomikos augimui didėja ir pajamų nelygybė, ir atvirkščiai).

Empirinio tyrimo etapai:

1. Surinkti duomenis ir išanalizuoti ryškiausias tendencijas: t. y. išskirti labiausiai globalias EBPO šalis, greičiausiai augančias ekonomikas ir su didžiausia pajamų nelygybe susiduriančias šalis priklausančias EBPO.
2. Parengti panelinį modelį ir įvertinti globalizacijos įtaką ekonominiam augimui.
3. Parengti panelinį modelį ir įvertinti globalizacijos įtaką pajamų nelygybei.
4. Įvertinti tarpusavio ekonominio augimo ir pajamų nelygybės ryšius naudojant empiriniam tyrimui parengtą panelinių duomenų bazę ir mažiausių kvadratų metodą.
5. Patikrinti gautus tyrimo rezultatus naudojant Durbin-Watson, CD (Pesaran) testus, įvertinti modelio validumą remiantis F statistikos reikšmingumo testu, bei remiantis gautais rezultatais pateikti tyrimo išvadas.

4.2. Tyrime naudojami duomenys

Empiriniam tyrimui atlikti buvo naudojami 15 metų laikotarpio (2004-2018 m.) Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijai (EBPO) priklausančių šalių duomenys. Iš tyrimo duomenų imties eliminuojama Japonijos statistika, kurios pajamų nelygybę apibrėžiantys statistiniai duomenys yra nepakankami ir tyrimo eigoje tai trukdytų sudaryti subalansuotą panelinę duomenų bazę. Tyrimui naudojami EBPO oficialios statistikos duomenų bazės, Šveicarijos federalinio technologijos instituto Ciuriche (ETH Zürich) bei Pasaulio banko statistinių duomenų bazės duomenys.

Pirmasis priklausomas kintamasis – ekonominis augimas, matuojamas bendroju vidaus produktu (BVP) gyventojui, apskaičiuotu pagal perkamosios galios paritetą. BVP gyventojui – vienas pagrindinių rodiklių, atskleidžiančių šalies ekonominę raidą ir ekonominį pajėgumą. Empiriniame tyrime BVP gyventojui duomenys siekiant užtikrinti jų stacionarumą transformuojami į logaritmų skirtumus, todėl duomenys atspindės BVP gyventojui pokyčio dinamiką ir tikslingiau nurodys ekonominio augimo aspektą. Tyrime yra naudojamas BVP gyventojui apskaičiuotas perkamosios galios paritetu, kad rezultatams įtakos neturėtų skirtingi EBPO valstybių – narių kainų lygiai. Darbe kintamasis žymimas angl. *GDP*.

Kita vertus, kritikų dažnai išskiriama, kad BVP yra puikus rodiklis siekiant įvertinti ekonominį šalies augimą, tačiau verta išskirti, kad ekonominis augimas ne visuomet yra tolygus klestinčiai ar priešingai – šalyje nesantčiai gerovei. Todėl empiriniam tyrimui kaip priklausomą kintamąjį taip pat būtų tikslinga naudoti **žmogaus socialinės raidos indeksą (ŽSRI)**, kuris vertina ekonominę plėtrą t. y. tiek kiekybinį tiek kokybinį ekonomikos augimą. Indekso reikšmės svyruoja nuo 0 iki 1, kur 0 – žemiausias socialinės raidos lygis, o 1 atspindi maksimaliai išsilavinusią, gerą pragyvenimo lygį ir ilgą gyvenimo trukmę turinčią visuomenę. Vis dėlto, kadangi indeksas buvo sukurtas sąlyginai neseniai, pasirinktai empirinio tyrimo laikotarpio imčiai indekso reikšmės negali būti naudojamos dėl statistinių duomenų stokos.

Antrasis priklausomas kintamasis – pajamų nelygybę matuojantis GINI indeksas. Remiantis šiuo koeficientu yra įvertinamas pajamų pasiskirstymas. Koeficiento reikšmės svyruoja nuo 0 iki 1, arba nuo 0 iki 100, jei skaičiuojama procentine išraiška. Atitinkamai, koeficiento reikšmė 0 išreiškia visišką lygybę, vienodas namų ūkių pajamas, o koeficientui įgyjant vis didesnę reikšmę pajamų nelygybė didėja (t. y. vienam namų ūkiui tenka vis didesnė dalis visų šalies pajamų). Empiriniame tyrime rodiklis žymimas *GINI*.

Nepriklausomas kintamasis – KOF indeksas, sudaromas iš 43 skirtingų kintamųjų (dedamosios kasmet papildomos ir atnaujinamos) išreiškiantis valstybių globalizacijos lygį. KOF indeksas atskiromis reikšmėmis gali būti išskirtas į kelias pagrindines dimensijas, matuojančias ekonominius, socialinius ir politinius globalizacijos aspektus. Tyrime naudojamas apibendrintas KOF indeksas, kuris apima visas ekonominės, politinės ir socialinės globalizacijos dedamąsias. KOF indekso reikšmės gali svyruoti nuo 1 (mažiausiai globali valstybė) iki 100 (itin globali valstybė). Darbe rodiklis žymimas *KOF*.

Papildomi priklausomi kintamieji tiriant globalizacijos ir ekonominio augimo ryšį. Atliekamame tyrime siekiama įvertinti ne tik ryšį tarp globalizaciją atspindinčio KOF indekso ir ekonominio augimo, tačiau taip pat įvertinti ryšį tarp globalizacijos ir žmogiškojo kapitalo, kuris dažnai pateikiamas kaip veiksnys itin skatinantis ekonominį augimą. Taip pat, siekiama atskirai įvertinti ryšį tarp globalizacijos ir eksporto lygio, tiesioginių užsienio investicijų bei valstybės

vartojimo, kurie sudaro tam tikras dalis šalių sukuriama bendrojo vidaus produkto, tačiau ištyrus kintamųjų ryšius atskirai galima tikėtis tikslesnio rodiklių reikšmingumo.

Papildomi nepriklausomi kintamieji tiriant ryšį tarp globalizacijos (KOF indekso) ir pajamų nelygybės (GINI indekso). Siekiant gauti geresnį rezultatą reikšmingumą, bei įvertinti galimų kitų nepriklausomų kintamųjų ryšį su GINI indeksu į regresinę lygtį įtraukiami papildomi nepriklausomi kintamieji – prekybos ir BVP santykis, nedarbo lygis, tiesioginės užsienio investicijos – galimai turintys ryšį su pajamų nelygybės lygį nurodančiu GINI indeksu.

6 lentelė

Empirinio tyrimo papildomi priklausomi ir nepriklausomi kintamieji

Ekonominį augimą atspindintys papildomi <u>priklausomi</u> kintamieji	
Žmogiškojo kapitalo indeksas vienam asmeniui (C)	Tai potencialų produktyvumą ir ekonominį augimą apibrėžiantis indeksas. Indeksas yra sudaromas remiantis vidutine mokymosi trukme ir grįžimu mokytiis bei studijuoti.
Eksporto lygis (EX)	Empiriniame tyrime eksporto lygis naudojamas kaip procentinė dalis nuo BVP. Rodiklis atskleidžia šalies atvirumą, skatinantį ekonominį augimą ir plėtrą.
Tiesioginės užsienio investicijos (FDI)	Tiesioginės užsienio investicijos daugelyje mokslinės literatūros šaltinių naudojamos įvertinti šalies potencialą augimui ir plėtrai. Tiesioginių užsienio investicijų įtaka taip pat įtraukiama kaip papildomas nepriklausomas kintamasis vertinant globalizacijos įtaką pajamų nelygybei. Empiriniame tyrime tiesioginės užsienio investicijos vertinamos kaip procentinė dalis nuo BVP.
Valstybės vartojimas (G)	Tyrimuose analizuojančiuose ekonominės plėtros ir augimo veiksnius, valstybės vartojimas išskiriamas kaip vienas didžiausių įtaką turinčių veiksnių ekonominėje plėtroje ir augime (ilgalaikėje perspektyvoje). Šiame empiriniame tyrime valstybės vartojimas naudojamas procentine išraiška nuo BVP.
Pajamų nelygybės papildomi <u>nepriklausomi</u> kintamieji	
Prekybos ir BVP santykis (T)	Prekybos ir BVP santykis leidžia įvertinti prekybos atvirumą, kas daugelyje analizuotos mokslinės literatūros traktuojama kaip itin svarbus veiksnys turintis įtaką pajamų nelygybės tendencijoms.
Nedarbo lygis (U)	Nedarbo lygis turi neigiamą ir daugybe mokslinių tyrimų pagrįstą įtaką pajamų nelygybei. Tyrime šis rodiklis yra įtrauktas kaip papildomas nepriklausomas kintamasis ir yra pateikiamas kaip procentas nuo visos norinčios ir galinčios dirbti, tačiau neturinčios darbo vietos, populiacijos.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimais nagrinėjančiais veiksniais turinčius įtaką ekonominio augimo ir pajamų nelygybės pokyčiams (Samimi & Jenatabadi, 2014), (Lee ir kt., 2015), (Heimberger, 2020).

4.3. Modelio specifikacija

Siekiant ištirti globalizacijos įtaką ekonominiam augimui ir pajamų nelygybei empiriniam tyrimui atlikti yra sudarytas dinaminis panelinių duomenų regresijos modelis. Tiesinės regresijos modeliai įprastai išreiškiami standartine lygtimi:

$$Y = C + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_n X_n + \varepsilon \quad (1)$$

Čia: Y – priklausomas kintamasis; C – koeficientas, konstanta; $\beta_1, \beta_2 \dots \beta_n$ – koeficientai nurodantys dešinės regresinės lygties kintamųjų įtaką priklausomajam kintamajam; $X_1, X_2, \dots X_n$ – nepriklausomi kintamieji, ε_t – paklaida.

Literatūroje ir mokslininkų iki šiol atliktuose tyrimuose dažnai naudojami laiko eilučių arba skerspjūvio duomenys, kuriais remiantis tyrimo rezultatai nėra tokie efektyvūs – juos naudojant, negalima kartu įvertinti įtakos dinamikos pasirinktu laikotarpiu ir tuo pačiu nagrinėti didesnę imtį šalių, dėl šios priežasties tyrimui pasirinktas panelinis modelis. Panelinių duomenų įverčių skaičiavimui naudojamas mažiausių kvadratų metodas. Mažiausių kvadratų metodas – vienas plačiausiai naudojamų statistinių modelių, leidžiantis pritaikant numatytas prielaidas ištirti tikslų ryšį tarp kintamųjų. Modelis plačiai paplitęs atliekamuose tyrimuose dėl nesudėtingo jo pritaikymo įvairiose mokslo srityse (tokiu būdu galima efektyviai ištirti daugiau kintamųjų ryšių), gaunamų tikslų rezultatų, kurių papildomai nereikia išreikšti paprastesnėmis reikšmėmis (Baltagi, 2010).

Skaičiavimai atliekami fiksuoto ir atsitiktinio efekto modeliais, kurie paneliniuose modeliuose įprastai panaikina autokoreliacijos, bei multikolinearumo įtaką rezultatams.

Mažiausių kvadratų metodas (MKM) – įvairiose ekonomikos srityse vienas plačiausiai naudojamų statistinių – ekonometrinių modelių, siekiant nustatyti galimą ryšį tarp priklausomų ir nepriklausomų kintamųjų.

MKM atsitiktinio efekto metodas – naudojamas kai nagrinėjami skerspjūvio efektai nėra homogeniški, bet jų skirtumai ne pastovūs, o atsitiktinio pobūdžio.

MKM fiksuoto efekto metodas – suteikia galimybę nustatyti ryšį tarp priklausomo ir nepriklausomų kintamųjų manant, kad jie keičiasi laike ir nepriklausomų kintamųjų koeficientai yra skirtingi (Markovsky, Van Huffel, 2007).

Ar ryšys ir jo reikšmingumas tarp priklausomo ir nepriklausomo kintamojo turėtų būti tiriamas naudojant atsitiktinio, ar fiksuoto efekto modelį nurodo tyrimuose dažnai naudojamas Hausman testas:

X_0 – Pasirenkamas atsitiktinio efekto metodas ($p > 0,05$)

X_1 – Pasirenkamas fiksuoto efekto metodas ($p < 0,05$)

Darbe atliekamas tyrimas turi dvi pagrindines dedamąsias – tiriamas globalizacijos ir ekonominio augimo ryšys, bei globalizacijos ir pajamų nelygybės ryšys, galiausiai tiriamas ir priklausomų kintamųjų tarpusavio ryšys. Globalizacijos ir ekonominio augimo ryšys nagrinėjamas, sudarant atskiras lygtis, siekiant įvertinti ryšį tarp globalizaciją atspindinčio nepriklausomo kintamojo KOF indekso ir kelių priklausomų kintamųjų – BVP gyventojui augimo, žmogiškojo kapitalo indekso vienam asmeniui, eksporto lygio, užsienio investicijų, bei valstybės vartojimo. Globalizacijos ir ekonominio augimo išreiškiamo per keletą priklausomų kintamųjų ryšį naudojamos nagrinėti lygtys pateikiamos žemiau:

$$GDP_t = \beta_0 + \beta_1 GDP_{t-1} + \beta_2 KOF_t + \varepsilon_t \quad (2)$$

Čia: GDP (realus bendrasis produktas gyventojui) – priklausomas kintamasis; t – atspindi nagrinėjamą laikotarpį; β_0, \dots, β_3 – koeficientai nurodantys dešinės regresinės lygties kintamųjų įtaką priklausomajam kintamajam; GDP_{t-1} – vėluojantis priklausomas kintamasis įtraukiamas siekiant panaikinti paklaidų autokoreliaciją, KOF – globalizacijos indeksas; ε_t – paklaida.

$$C_t = \beta_0 + \beta_1 C_{t-1} + \beta_2 KOF_t + \varepsilon_t \quad (3)$$

Čia: C (žmogiškojo kapitalo indeksas gyventojui) – priklausomas kintamasis; t – atspindi nagrinėjamą laikotarpį; β_0, \dots, β_3 – koeficientai nurodantys dešinės regresinės lygties kintamųjų įtaką priklausomajam kintamajam; C_{t-1} – vėluojantis priklausomas kintamasis įtraukiamas siekiant panaikinti paklaidų autokoreliaciją, KOF – globalizacijos indeksas; ε_t – paklaida.

$$EX_t = \beta_0 + \beta_1 EX_{t-1} + \beta_2 KOF_t + \varepsilon_t \quad (4)$$

Čia: EX (eksporto lygis) – priklausomas kintamasis; t – atspindi nagrinėjamą laikotarpį; β_0, \dots, β_3 – koeficientai nurodantys dešinės regresinės lygties kintamųjų įtaką priklausomajam kintamajam; EX_{t-1} – vėluojantis priklausomas kintamasis įtraukiamas siekiant panaikinti paklaidų autokoreliaciją, KOF – globalizacijos indeksas; ε_t – paklaida.

$$FDI_t = \beta_0 + \beta_1 FDI_{t-1} + \beta_2 KOF_t + \varepsilon_t \quad (5)$$

Čia: FDI (tiesioginės užsienio investicijos) – priklausomas kintamasis; t – atspindi nagrinėjamą laikotarpį; β_0, \dots, β_3 – koeficientai nurodantys dešinės regresinės lygties kintamųjų

įtaką priklausomajam kintamajam; $\beta_1 FDI_{t-1}$ – vėluojantis priklausomas kintamasis įtraukiamas siekiant panaikinti paklaidų autokoreliaciją, KOF – globalizacijos indeksas; ε_t – paklaida.

$$G_t = \beta_0 + \beta_1 G_{t-1} + \beta_2 KOF_t + \varepsilon_t \quad (6)$$

Čia: G (valstybės vartojimas) – priklausomas kintamasis; t – atspindi nagrinėjamą laikotarpį; β_0, \dots, β_3 – koeficientai nurodantys dešinės regresinės lygties kintamųjų įtaką priklausomajam kintamajam; G_{t-1} – vėluojantis priklausomas kintamasis įtraukiamas siekiant panaikinti paklaidų autokoreliaciją, KOF – globalizacijos indeksas; ε_t – paklaida.

Siekiant iširti ryšį tarp globalizaciją atspindinčio KOF indekso ir pajamų nelygybės ir gauti kuo didesnį regresinės lygties reikšmingumą – įtraukiame keletą nepriklausomų kintamųjų, turinčių ryšį su pajamų nelygybę atspindinčiu $GINI$ indeksu:

$$GINI_t = \beta_0 + \beta_1 GINI_{t-1} + \beta_2 KOF_t + \beta_3 T_t + \beta_4 U_t + \beta_5 FDI_t + \varepsilon_t \quad (7)$$

Čia: $GINI$ (pajamų nelygybės indeksas) – priklausomas kintamasis; t – atspindi nagrinėjamą laikotarpį; β_0, \dots, β_5 – koeficientai nurodantys dešinės regresinės lygties kintamųjų įtaką priklausomajam kintamajam; $GINI_{t-1}$ – vėluojantis priklausomas kintamasis įtraukiamas siekiant panaikinti paklaidų autokoreliaciją, KOF – globalizacijos indeksas; T – prekybos ir BVP santykis; U – nedarbo lygis; FDI – tiesioginės užsienio investicijos; ε_t – paklaida.

Siekiant iširti ryšį tarp darbe nagrinėjamų priklausomų kintamųjų – globalizacijos ir pajamų nelygybės, sudaromos papildomos lygtys siekiant įvertinti rezultatus kaip priklausomą kintamąjį naudojant tiek KOF – globalizacijos indeksą tiek $GINI$ – pajamų nelygybės indeksą.

$$GINI_t = \beta_0 + \beta_1 GINI_{t-1} + \beta_2 GDP_t + \varepsilon_t \quad (8)$$

Čia: $GINI$ (pajamų nelygybės indeksas) – priklausomas kintamasis; t – atspindi nagrinėjamą laikotarpį; β_0, \dots, β_2 – koeficientai nurodantys dešinės regresinės lygties kintamųjų įtaką priklausomajam kintamajam; $GINI_{t-1}$ – vėluojantis priklausomas kintamasis įtraukiamas siekiant panaikinti paklaidų autokoreliaciją, GDP (realus bendrasis produktas gyventojui); ε_t – paklaida.

$$GDP_t = \beta_0 + \beta_1 GDP_{t-1} + \beta_2 GINI_t + \varepsilon_t \quad (9)$$

Čia: GDP (realus bendrasis produktas gyventojui) – priklausomas kintamasis; t – atspindi nagrinėjamą laikotarpį; β_0, \dots, β_3 – koeficientai nurodantys dešinės regresinės lygties kintamųjų įtaką priklausomajam kintamajam; GDP_{t-1} – vėluojantis priklausomas kintamasis

įtraukiamas siekiant panaikinti paklaidų autokoreliaciją, *GINI* – pajamų nelygybės indeksas; ε_t – paklaida.

Gauti tyrimo rezultatai ir regresinės lygties modelio patikimumas patikrinamas remiantis **F testu**. Jei F testo p reikšmė yra mažesnė nei 0,05 (tyrime naudojama statistinio reikšmingumo norma) galima daryti išvadą, kad lygties reikšmingumas yra tinkamas, o lygties nepriklausomi kintamieji turi įtaką priklausomam kintamajam. Analogiškai, naudojant 0,05 reikšmingumo normą vertinamas ir tyrime gautų nepriklausomų kintamųjų koeficientų reikšmingumas. Verta pažymėti, kad į lygtį įtraukiamo vėluojančio priklausomo kintamojo koeficientų reikšmingumas nėra vertinamas, kadangi į regresinę lygtį jis įtraukiamas tik autokoreliacijos panaikinimui.

Papildomai modelio determinuotumas vertinamas naudojant **determinacijos ir koreguotą determinacijos koeficientus** (reikšmei artėjant prie 1 arba alternatyviai prie 100%, daroma išvada, kad priklausomojo kintamojo pokyčiai yra sąlygojami į lygtį įtrauktų nepriklausomų kintamųjų pokyčių). Tyrime sudarytos regresinės lygtys ir nagrinėjami ryšiai taip pat tikrinami remiantis **Durbin-Watson (DW)** testu, nurodančiu ar regresinėje lygtyje nėra liekanų autokoreliacijos. Optimali DW statistika, kuria remiantis galime daryti išvadą, kad autokoreliacijos nėra, svyruoja nuo 1,6 iki 2,4 (galima teigti, kad autokoreliacijos visiškai nėra, kai testo reikšmė yra 2). Nors įprastai autokoreliacijos ir multikolinearumo įtakas pašalina pasirinktas vertinimo metodas (atsitiktinio arba fiksuoto poveikio). Durbin-Watson testo pagalba įvertinus galimą autokoreliaciją atliekamas **Pesaran CD testas**, kuris papildomai atskleidžia ar paneliniame modelyje ir tiriamose lygtyse egzistuoja skerspjūvio (*angl. cross-section*) priklausomybė. Teigiama, kad skerspjūvio priklausomybės nėra kai testo p reikšmė $>0,1$. Regresinių lygčių modeliai sukurti ir tyrimo rezultatams gauti naudojama Eviews programinė įranga. Sudarius atskirus regresinių lygčių modelius pateikiamos ir liekanų skirstinio histogramos (žr. 1 priedą).

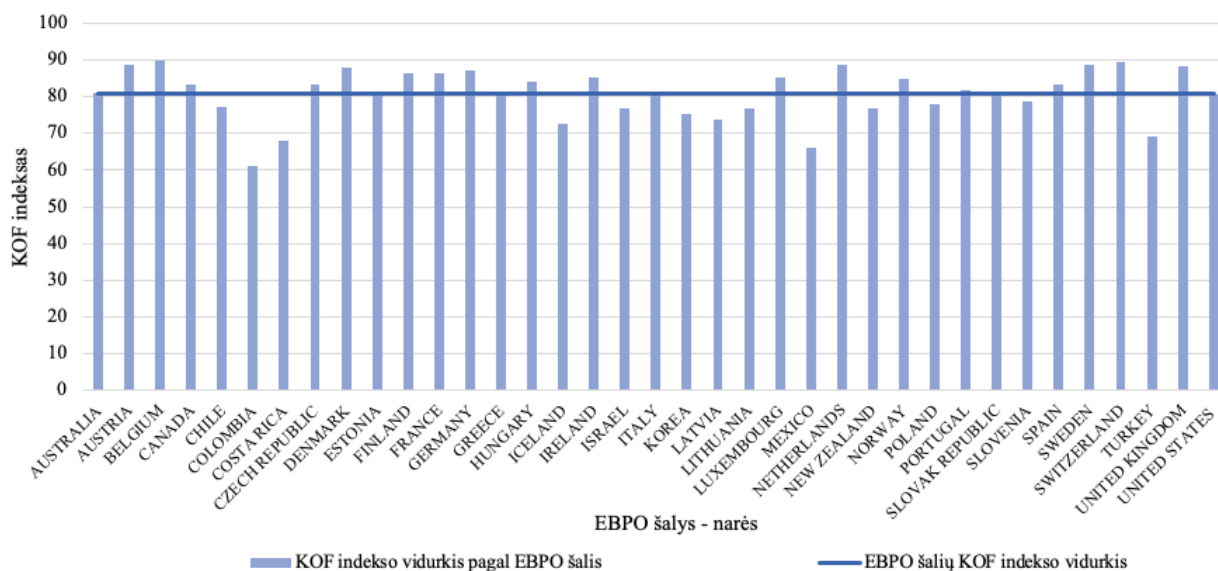
5. GLOBALIZACIJOS ĮTAKOS EKONOMINIAM AUGIMUI IR PAJAMŲ NELYGYBEI EMPIRINIS TYRIMAS

5.1. Tyrimo pagrindinių kintamųjų tendencijų analizė

Pagrindinis tyrimo nepriklausomas kintamasis – **globalizacijos indeksas KOF**. Vidutinis globalizacijos indeksas nagrinėjamu laikotarpiu 2004 – 2018 m., EBPO šalyse beveik siekė 81 (kur indekso reikšmė 100 reiškia maksimaliai globalią valstybę). Daugiau nei pusė (65%) EBPO šalių – narių siekė arba net viršijo nagrinėjamo laikotarpio globalizacijos indekso vidutinę reikšmę (vertinant visas organizacijai priklausančias šalis). Tuo tarpu labiausiai nuo EBPO vidutinės indekso reikšmės nagrinėjamu laikotarpiu nutolusios Kolumbija, kurios vidutinis KOF indeksas laikotarpiu siekė 61 ir Meksika, kurios vidutinis KOF indeksas – 66, žr. 2 paveikslą). Nors EBPO valstybės – narsės traktuoja kaip išsivysčiusias ekonomikas su aukštomis žmogaus socialinės raidos indekso normomis, minėtos Kolumbija ir Meksika tarptautiniu lygiu kartais yra pripažįstamos kaip besivystančios šalys, kas taip pat galėtų indikuoti apie žemesnį šalies globalizacijos lygį.

2 paveikslas

EBPO šalių narių KOF indeksas nagrinėjamu laikotarpiu 2004-2018 m.

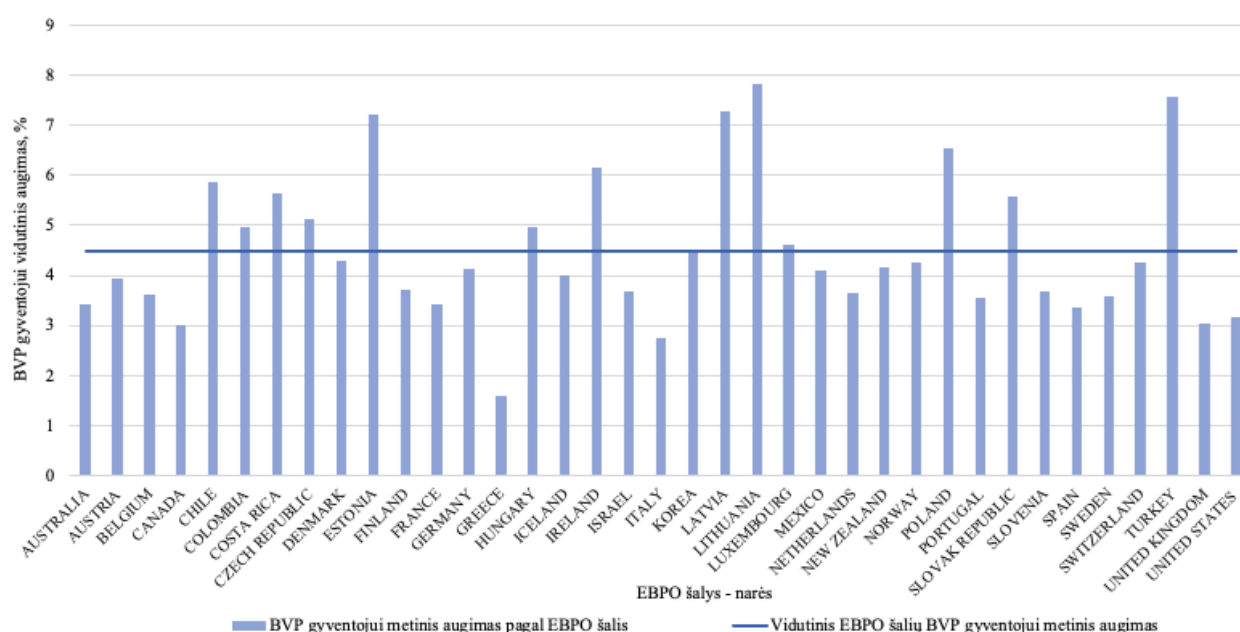

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės, remiantis EBPO šalių duomenimis. Duomenys surinkti ir susisteminti naudojantis Šveicarijos federalinio technologijos instituto Ciuriche (ETH Zürich) statistikos duomenų baze: <https://kof.ethz.ch/en/data/kof-time-series-database.html>.

Nepriklausomas kintamasis – bendrasis vidaus produktas (BVP) gyventojui, naudojamas tyrime yra apskaičiuotas pagal perkamosios galios paritetą, siekiant pašalinti tarp valstybių vyraujančius kainų skirtumus ir įvertinti skirtingų šalių pragyvenimo lygį. Toliau atliekant tyrimą ir siekiant užtikrinti duomenų stacionarumą BVP gyventojui duomenys transformuoti ir tyrime naudojami logaritmų skirtumai, tačiau atliekant grafinę duomenų analizę tikslingiau nagrinėti nelogaritminius duomenis – BVP gyventojui, apskaičiuoto pagal perkamosios galios paritetą augimo vidutiniai dydžiai pateikiami lyginant atskirų šalių vidutines reikšmes, su visų EBPO šalių – narių vidurkiu per nagrinėjamą laikotarpį 2004 – 2018 m., (žr. 3 paveikslą):

3 paveikslas

EBPO šalių narių BVP gyventojui vidutinis augimas, 2004-2018 m.

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės, remiantis EBPO šalių duomenimis. Duomenys surinkti ir susisteminti naudojantis Pasaulio banko (World Bank) statistinių duomenų baze: <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=NY.GDP.PCAP.PP.CD&country=>

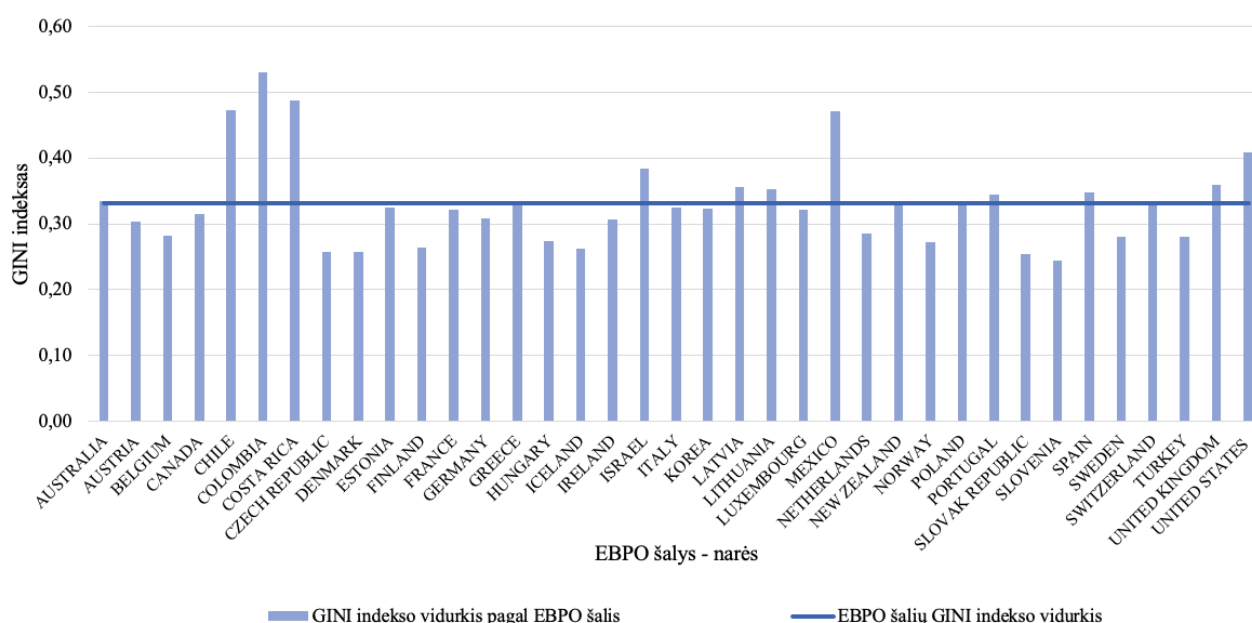
Vertinant BVP gyventojui vidutinį augimą per nagrinėjamą laikotarpį, galima pastebėti, kad mažesnės dalies (38%), EBPO šalių – narių BVP augimas siekė arba buvo lygus vidutiniam visų EBPO šalių BVP gyventojui augimui. Didžiausiu vidutiniu BVP (įvertintu pagal perkamosios galios paritetą) gyventojui augimu nagrinėjamu laikotarpiu pasižymėjo Lietuva (7,8%) ir Turkija (7,6%). Verta paminėti, kad tiek Lietuva, tiek Turkija iki šiol išlieka tarp sparčiausiai augančių ekonomikų EBPO. Tuo tarpu mažiausiu vidutiniu augimu pasižymėjo su skolos krize kovojančios

Graikija ir Italija. Italijos ekonomikos augimas nagrinėjama laikotarpiu gali būti įvardijamas kaip tam tikras stagnacijos laikotarpis, daugiausiai taip pat sąlygotas didelės valstybės skolos naštos.

Antrasis nepriklausomas kintamasis naudojamas tyrime ir geriausiai atspindintis pajamų nelygybės lygį – **GINI indeksas**. Pagrindiniai indekso režiiai gali būti išreikšiami tokiu būdu: GINI indekso reikšmė režiuose nuo 0 iki 0,30 nurodo tolygų – įprastą pajamų pasiskirstymą šalyje, indeksas, kurio reikšmė vyrauja tarp 0,30 iki 0,40 atspindi tam tikrus (ne kritinius) pajamų skirtumus, tuo tarpu reikšmei siekiant 0,40-1,0 reiškia, kad šalyje svarbu įgyvendinti esminius pokyčius siekiant sumažinti didelę pajamų nelygybę (Šinkūnienė, 2009).

4 paveikslas

EBPO šalių narių vidutinės GINI indekso reikšmės, 2004-2018 m.

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės, remiantis EBPO šalių duomenimis. Duomenys surinkti ir susisteminti naudojantis Federalinių rezervų banko portalo statistika (angl. FRED: Federal Reserve Economic Data): <https://fred.stlouisfed.org/tags/series?t=gini>

70% EBPO valstybių – narių pajamų nelygybės indeksas neviršija EBPO šalių vidurkio. Labiausiai tolygiu pajamų pasiskirstymu EBPO šalių grupėje pasižymi Danija, Čekija ir Suomija (vidutinė GINI indekso reikšmė siekė 0,26). Tuo tarpu su didžiausia pajamų nelygybe susiduria Lotynų Amerikos šalys – Čilė, Kolumbija ir Kosta Rika, kur pajamų nelygybė yra opi problema jau ilgus dešimtmečius. Tam didžiausią įtaką turi nestabili mokesčių sistema, su neefektyvia jų perskirstymo galia. Pasaulio banko duomenimis, Lotynų Amerikos šalyse yra mažiausia mokesčių našta, taigi priemonės, kuriomis būtų galima sumažinti išsisknijusią pajamų nelygybės problemą šiose šalyse yra neefektyvios. Taip pat, prie EBPO šalių, susiduriančių su didele pajamų nelygybe,

galime priskirti ir Jungtines Amerikos Valstijas (JAV), kur pastebimas spartus vidurinės klasės mažėjimas, o didėja skurdžių ir turtingųjų skaičius. Pajamų nelygybė JAV labiausiai sąlygojama mažėjančio minimalaus darbo užmokesčio (tendencijai įtakos turi profsąjungų nykimas, kvalifikacijų trūkumas), auganti konkurencija su įgūdžių turinčiais šalies imigrantais, švietimo prieinamumas.

Tolimesniame tyrime naudojama daugiau kintamųjų, kurių aprašomoji analizė su stebinių skaičiumi, vidutinėmis reikšmėmis, standartiniu nuokrypiu bei mažiausiomis ir didžiausiomis reikšmėmis pateikiama 7 – oje lentelėje:

7 lentelė

Aprašomoji kintamųjų statistika

Kintamieji	N	Vidurkis	Standartinis nuokrypis	Mažiausia reikšmė	Didžiausia reikšmė
Metai	-	-	-	2004	2018
BVP (ppp) gyventojui (<i>angl. GDP per capita</i>), JAV doleriais	555	35 890,790	16 628,590	7 905,060	117 080,400
GINI indeksas (<i>angl. GINI_index</i>)	555	0,332	0,074	0,220	0,553
Bendrasis globalizacijos indeksas (<i>angl. KOF_index</i>)	555	80,727	7,144	52,229	91,297
Žmogiškojo kapitalo indeksas gyventojui (<i>angl. Index of human capital per person</i>)	555	3,215	0,394	2,081	3,849
Eksporto ir BVP santykis (<i>angl. Export to GDP</i>)	555	49,990	31,953	9,631	221,197
Vyriausybės išlaidų ir BVP santykis (<i>angl. Government spending to GDP</i>)	555	39,718	8,873	14,480	56,306
Tiesioginių užsienio investicijų srautas (<i>angl. FDI to GDP</i>)	555	5,368	11,474	-58,323	86,589
Prekybos ir BVP santykis (<i>angl. Trade to GDP</i>)	555	73,846	38,864	18,420	182,086
Nedarbo lygis (<i>angl. Unemployment</i>)	555	7,872	3,996	2,242	27,466

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės, remiantis EBPO šalių duomenimis.

Remiantis kintamųjų statistika galima išskirti, kad didžiausią sklaidą aplink vidurkį turi kintamieji BVP gyventojui, taip pat, šalies atvirumo lygį apibūdinantys eksporto lygio (Eksporto ir BVP santykio) ir prekybos (prekybos ir BVP santykio) rodikliai. Standartinis nuokrypis šių rodiklių yra didesnis, dėl dažnai skirtingų šalių ekonomikos augimo strategijų. Mažiausiu standartiniu nuokrypiu, remiantis statistiniais duomenimis, pasižymi GINI indeksas. Pajamų nelygybės reikšmės EBPO šalyse išties pasiskirsčiusios ganėtinai tolygiai, o nuokrypis

sąlygojamas kelių labiausiai nutolusių reikšmių – Lotynų Amerikos šalių pajamų nelygybės reikšmių, kurios indikuoja itin aukštą pajamų nelygybę šalyse.

5.2. Globalizacijos įtakos ekonominiam augimui empirinis tyrimas

Siekiant įvertinti ryšį tarp globalizacijos ir ekonominio EBPO šalių augimo, sudaroma regresinė lygtis, kurioje naudojami transformuoti duomenys (*dlog* – logaritmų skirtumai, siekiant užtikrinti duomenų stacionarumą). Taip pat į lygtį įtraukiamas atsiliekantis priklausomas kintamasis, kurio koeficientai pateikiant tyrimo rezultatus nėra analizuojami, kadangi vėluojantis priklausomas kintamasis įtraukiamas tik dėl autokoreliacijos panaikinimo. Regresinė lygtis pateikiama su koeficientais gautais remiantis MKM fiksuoto poveikio metodu:

$$dlog(GDP) = 0,0336 + dlog(\beta_1 GDP_{t-1}) + dlog(0,2389 KOF) \quad (10)$$

8 lentelė

Globalizacijos (KOF) įtaka ekonominiam augimui (BVP gyventojui):

	<i>MKM su nespacificikuotais efektais</i>	<i>MKM atsitiktinio poveikio metodas</i>	<i>MKM fiksuoto poveikio metodas</i>
<i>Įverčiai</i>	0,9211	0,3510	0,2389
<i>Įverčių p reikšmė</i>	0,0000	0,0268	0,1583
<i>Konstanta</i>	0,0283	0,0290	0,3455
<i>CD testas (Pesaran) statistika</i>	43,3271	50,3711	-1,0055
<i>CD testas (Pesaran) p reikšmė</i>	0,0000	0,0000	0,3146
<i>Durbin-Watson testas</i>	2,0739	2,0999	2,0540
Hausman testas			
<i>p reikšmė</i>	0,0000		
<i>Pasirenkamas metodo tipas</i>	Fiksuoto poveikio metodas		
<i>Išvada apie ryšio reikšmingumą:</i>	Ryšys teigiamas tačiau nereikšmingas		

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės, remiantis atlikto tyrimo duomenimis.

Tyrimo pradžioje sudaryta regresinė lygtis, su transformuotais duomenimis, bei įtraukiamas atsiliekantis priklausomas kintamasis. Gautas reikšmingas ryšys, tačiau mažiausių kvadratų metodu nagrinėjant panelinius duomenis reikalinga tinkamai pasirinkti efektų specifikaciją – ar ryšys turi būti tiriamas atsitiktinio ar fiksuoto poveikio metodu. Metodo pasirinkimas pradamas nuo atsitiktinio poveikio metodo ir atliekamas Hausman testas, kurio p reikšmė yra mažesnė nei numatytas reikšmingumo lygtis 0,05 (žr. 8 lentelę), todėl galutinis modelis turi būti vertinamas nagrinėjant rezultatus, gautus naudojant fiksuoto poveikio metodą. Tarpiniai rezultatai gauti, naudojant mažiausių kvadratų metodą su nspecifikuotais metodais ir atsitiktinio poveikio metodu taip pat pateikiami reikšmių tarpusavio palyginimui.

Remiantis MKM fiksuoto poveikio metodu apskaičiuotais įverčiais galime teigti, kad globalizacija turi teigiamą įtaką ekonominiam augimui, tačiau įverčių reikšmingumas nėra priimtinas ($p > 0,05$). Regresinės lygties F statistika 8,9521, p reikšmė $< 0,05$, todėl galima teigti, kad modelis yra tinkamas gautų rezultatų vertinimui. Remiantis gautais įverčiais ir jų reikšmingumo lygiu, metodologinėje dalyje iškelta hipotezė *H1: 2004-2018 m. EBPO šalyse globalizacija turėjo reikšmingą teigiamą įtaką ekonomikos augimui* – turi būti atmesta. Vis dėlto, remiantis nagrinėtais atliktais tyrimais verta išskirti, kad globalizacijos įtaka ekonominiam augimui dažnai atspindi šalies atvirumą, atsakinga valstybinių institucijų veikla, žmogiškuoju kapitalu (Samimi & Jenatabadi, 2014), (Dollar, 2005), todėl empiriniame tyrime įvertintas ryšys su atskiromis BVP dedamosiomis ir kitais kintamaisiais, skatinančiais ekonominį augimą.

9 lentelė

Regresinės lygties modelio rezultatai:

<i>Determinacijos koeficientas</i>	<i>Pakoreguotas determinacijos koeficientas</i>	<i>F statistika</i>	<i>p reikšmė</i>
0,5100	0,4530	8,9521	0,0000

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės, remiantis atlikto tyrimo duomenimis.

Siekiant iširti globalizacijos įtaką sudaromos 4 papildomos lygtys, kad būtų galima įvertinti globalizacijos daromą įtaką priklausomiems kintamiesiems, taip pat atspindintiems ekonominį šalies augimą. **Toliau empiriniame tyrime nagrinėjama globalizacijos įtaka žmogiškajam kapitalui (empiriniame tyrime žymima trumpiniu C).** Regresinė lygtis pateikiama su koeficientais gautais remiantis MKM atsitiktinio poveikio metodu:

$$dlog(C_t) = 0,0003 + dlog(\beta_1 C_{t-1}) + dlog(\beta_3 C_{t-2}) + dlog(0,0036 KOF_t) \quad (11)$$

10 lentelė

Globalizacijos (KOF) įtaka žmogiškajam kapitalui (C):

	<i>MKM su nespecifikuotais efektais</i>	MKM atsitiktinio poveikio metodas	<i>MKM fiksuoto poveikio metodas</i>
<i>Įverčiai</i>	<i>0,0036</i>	0,0036	<i>0,0039</i>
<i>Įverčių p reikšmė</i>	<i>0,4607</i>	0,4607	<i>0,5186</i>
<i>Konstanta</i>	<i>0,0003</i>	0,0003	<i>0,0013</i>
<i>CD testas (Pesaran) statistika</i>	<i>0,3120</i>	0,3120	<i>5,9666</i>
<i>CD testas (Pesaran) p reikšmė</i>	<i>0,7550</i>	0,7550	<i>0,0000</i>
<i>Durbin-Watson testas</i>	<i>2,2049</i>	2,2049	<i>2,3174</i>
Hausman testas			
p reikšmė		1,0000	
Pasirenkamas metodo tipas		Atsitiktinio poveikio metodas	
Išvada apie ryšio reikšmingumą:		Ryšys teigiamas tačiau nereikšmingas	

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės, remiantis atlikto tyrimo duomenimis.

Į lygtį, nagrinėjančią globalizacijos įtaką žmogiškajam kapitalui visų pirma buvo įtraukiamas vėluojantis priklausomas kintamasis, su dvejais vėlavimo periodais, kadangi be vėluojančių priklausomo kintamojo reikšmių modelyje atsispindėtų autokoreliacijos įtaka (Durbin Watson be vėluojančių priklausomų kintamųjų siekia tik 1,3, o įtraukus pirmos ir antros eilės vėluojančius kintamuosius gaunamas priimtina Durbin-Watson testo reikšmė 2,2049). Paneliniai duomenys šiam ryšiui iširti yra transformuojami ir skaičiavimuose naudojami logaritmų skirtumai (*dlog*).

Pradinė regresinė lygtis su nespecifikuotais efektais neatskleidė reikšmingo ryšio. Pasirinkus MKM atsitiktinio poveikio metodą (įverčiai su jų reikšmingumu pateikiami 10 – oje lentelėje), buvo atliktas Hausman testas, kurio p reikšmė 1,0000 yra didesnė už numatytą 0,05 reikšmingumo lygį, todėl tolimesniam nagrinėjimui reikalinga likti prie atsitiktinio poveikio MKM metodo (reikšmių palyginimui pateikiami rezultatai pritaikant ir fiksuoto poveikio metodą). Gauti rezultatai rodo, kad reikšmingos įtakos globalizacija žmogiškajam kapitalui neturi. Bendrieji modelio parametrai tinkami ir gauti rezultatai gali būti laikomi patikimais. Įtraukti nepriklausomi kintamieji remiantis determinacijos koeficientu paaiškina 90% priklausomojo kintamojo, tačiau

remiantis ištirtu reikšmingo ryšio nebuvimu tarp globalizacijos ir žmogiškojo kapitalo galima teigti, kad 90% priklausomo žmogiškojo kapitalo pokyčių yra didžiaja dalimi sąlygoti praėjusių periodų žmogiškojo kapitalo pokyčių. (žr. 11 lentelę).

11 lentelė

Regresinės lygties modelio rezultatai:

<i>Determinacijos koeficientas</i>	<i>Pakoreguotas determinacijos koeficientas</i>	<i>F statistika</i>	<i>p reikšmė</i>
0,9055	0,9048	1406,0310	0,0000

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės, remiantis atlikto tyrimo duomenimis.

Kitas tiriamas ryšys – globalizacijos įtaka šalies atvirumui, skatinančiam ekonominę augimą, apibrėžiamam **eksporto ir BVP santykiu**. Sudarant pirminę lygtį be įtraukto vėluojančio priklausomo kintamojo Durbin-Watson testas rodo, kad autokoreliacijos įtakos modelyje nėra (DW 1.9649), tačiau siekiant gauti artimesnę DW reikšmę dvejetui (kas reiškia, kad autokoreliacijos įtakos modelyje visiškai nėra) įtraukiamas vieno periodo vėluojantis priklausomas kintamasis:

$$d\log(EX_t) = 0,0083 + d\log(\beta_1 EX_{t-1}) + d\log(1,0345 KOF) \quad (12)$$

12 lentelė

Globalizacijos (KOF) įtaka eksporto ir BVP santykiui (EX):

	<i>MKM su nspecifikuotais efektais</i>	<i>MKM atsitiktinio poveikio metodas</i>	<i>MKM fiksuoto poveikio metodas</i>
<i>Įverčiai</i>	1,2021	0,9994	1,0345
<i>Įverčių p reikšmė</i>	0,0000	0,0001	0,0002
<i>Konstanta</i>	0,0082	0,0072	0,0083
<i>CD testas (Pesaran) statistika</i>	40,0219	41,1998	0,1872
<i>CD testas (Pesaran) p reikšmė</i>	0,0000	0,0000	0,8515
<i>Durbin-Watson testas</i>	2,0785	2,0262	2,0173

12 lentelės tęsinys

Hausman testas	
p reikšmė	0,0000
Pasirenkamas metodo tipas	Fiksuoto poveikio metodas
Išvada apie ryšio reikšmingumą:	Ryšys teigiamas ir reikšmingas

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės, remiantis atlikto tyrimo duomenimis.

Sudarius pradinę lygtį su transformuotais duomenimis ir dviem atsiliekančiais priklausomais kintamaisiais, gauname reikšmingą globalizacijos įtaką eksporto ir BVP santykiui. Vis dėlto, reikalinga pasirinkti efektų specifikaciją, todėl visų pirma renkama atsitiktinio poveikio metoda, kurio įverčiai reikšmingi, tačiau egzistuoja ir panelinio modelio duomenų skerspjūvio priklausomybė (Pesaran testo p reikšmė 0,0000, tuo tarpu priimtina reikšmė, nurodanti, kad skerspjūvio priklausomybės nėra turi būti didesnė nei 0,1). Pasirinkus atsitiktinio poveikio metodą atliekamas Hausman testas, kurio gaunama p reikšmė $<0,05$, todėl tolimesniam tyrimui atlikti ir rezultatų vertinimui turi būti naudojamas fiksuoto poveikio metodas.

MKM atliktas fiksuoto poveikio metodu atskleidė teigiamą globalizacijos ryšį eksporto ir BVP santykiui, kas leidžia daryti prielaidą, kad globalizacijos procesai veikia EBPO šalis – nares didinant jų atvirumą, kas dažnai sąlygoja spartesnį ekonominį augimą. Gauto įverčio 1,0345 p reikšmė $<0,05$, tad ryšys yra reikšmingas. Atlikti testai nurodo, jog nėra autokoreliacijos (DW testo reikšmė 2,0172) taip pat neaptikta panelinio modelio duomenų skerspjūvio priklausomybė (Pesaran testo p reikšmė 0,8515). Į regresinę lygtį įtraukti nepriklausomi kintamieji paaiškina 47% priklausomo kintamojo pokyčių. Modelio F statistikos p reikšmė tenkina numatytą reikšmingumo lygį $p < 0,05$, todėl modelio rezultatus galime laikyti patikimais.

13 lentelė

Regresinės lygties modelio rezultatai:

<i>Determinacijos koeficientas</i>	<i>Pakoreguotas determinacijos koeficientas</i>	<i>F statistika</i>	<i>p reikšmė</i>
0,4707	0,4092	7,6508	0,0000

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės, remiantis atlikto tyrimo duomenimis.

Globalizacijos įtaka tiesioginių užsienio investicijų ir BVP santykiui nustatyta naudojant netransformuotus EBPO šalių duomenis, kadangi ryšys atlikus duomenų transformaciją nebuvo rastas. Į regresinę galimos autokoreliacijos įtakos panaikinimui įtraukiamas vieną periodą vėluojantis priklausomas kintamasis:

$$FDI_t = -82,0144 + \beta_1 FDI_{t-1} + 1,0754 KOF_t \quad (13)$$

14 lentelė

Globalizacijos (KOF) įtaka tiesioginių užsienio investicijų ir BVP santykiui (FDI):

	<i>MKM su nesuspecifikuotais efektais</i>	<i>MKM atsitiktinio poveikio metodas</i>	<i>MKM fiksuoto poveikio metodas</i>
<i>Įverčiai</i>	<i>0,1133</i>	<i>0,1271</i>	<i>1,0754</i>
<i>Įverčių p reikšmė</i>	<i>0,1014</i>	<i>0,0654</i>	<i>0,0070</i>
<i>Konstanta</i>	<i>-6,0368</i>	<i>-7,1273</i>	<i>-82,0144</i>
<i>CD testas (Pesaran) statistika</i>	<i>17,3731</i>	<i>17,9171</i>	<i>19,4128</i>
<i>CD testas (Pesaran) p reikšmė</i>	<i>0,0000</i>	<i>0,0000</i>	<i>0,0000</i>
<i>Durbin-Watson testas</i>	<i>2,0860</i>	<i>2,0994</i>	<i>1,9338</i>
Hausman testas			
<i>p reikšmė</i>	<i>0,0000</i>		
<i>Pasirenkamas metodo tipas</i>	<i>Fiksuoto poveikio metodas</i>		
<i>Išvada apie ryšio reikšmingumą:</i>	<i>Ryšys teigiamas ir reikšmingas</i>		

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės, remiantis atlikto tyrimo duomenimis.

Ryšys pradėtas tirti, sudarant pradinę regresinę lygtį, tačiau reikšmingas ryšys nėra indikuotas, taip pat, reikia pasirinkti efektų specifikaciją, todėl pradėta nuo atsitiktinio poveikio metodo. Ryšio reikšmingumas pasirinkus atsitiktinio poveikio metodą yra arčiau empirinio tyrimo metodologijoje numatytos reikšmingumo reikšmės $<0,05$. Siekiant įsitikinti koku metodu turi būti specifiuoti efektai atliekamas Hausman testas, kurio reikšmė 0,0000 nurodo reikalingą taikyti fiksuoto poveikio metodą. Pasirinkus fiksuoto poveikio metodą modelio rezultatai rodo, kad globalizacija turi teigiamą (koeficientas 1,0754) ir reikšmingą (p reikšmė – 0,0070) ryšį. Atlikti Pesaran ir Durbin Watson testai rodo, kad modelyje nėra pasireiškiančios autokoreliacijos (DW 1,9338) tačiau paneliniame modelyje tiriant globalizacijos ir tiesioginių užsienio investicijų ryšį galima skerspjūvio priklausomybė (Pesaran testas 0,0000, kuomet skerspjūvio priklausomybės neturintio modelio Pesaran testo reikšmė turėtų būti didesnė nei 0,1). Vis dėlto, verta pažymėti, kad galima skerspjūvio priklausomybė indikuota paneliniame modelyje nebūtinai turėtų didelę įtaką gautiems koeficientams ir jų reikšmingumui. Bendrieji regresinės lygties modelio rezultatai nurodo, kad įtraukti nepriklausomų kintamųjų pokyčiai paaiškina sąlyginai nedidelę 35% dalį

priklausomo kintamojo pokyčių. Lygties F statistika ir jos p reikšmė nurodo, kad gauti rezultatai yra korektiški ir juos galima laikyti patikimais.

15 lentelė

Regresinės lygties modelio rezultatai:

<i>Determinacijos koeficientas</i>	<i>Pakoreguotas determinacijos koeficientas</i>	<i>F statistika</i>	<i>p reikšmė</i>
0,3542	0,2835	5,0127	0,0000

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės, remiantis atlikto tyrimo duomenimis.

Paskutinis priklausomas kintamasis siekiant alternatyviai ištirti globalizacijos įtaką ekonominiam augimui – **valstybės išlaidų iš BVP santykis**, galimai sąlygojantis ekonominį augimą. Į regresinę lygtį įtraukti kintamieji duomenų stacionarumo užtikrinimui yra transformuojami į logaritmų skirtumus ($dlog$). Taip pat, įtraukiamas valstybės išlaidų vėluojančio periodo kintamasis, užtikrinant autokoreliacijos įtakos nebuvimą modelyje.

$$dlog(G_t) = -0,4085 + dlog(\beta_1 G_{t-1}) + (-0,4085 KOF) \quad (14)$$

16 lentelė

Globalizacijos (KOF) įtaka valstybės išlaidų ir BVP santykiui:

	<i>MKM su nspecifikuotais efektais</i>	<i>MKM atsitiktinio poveikio metodas</i>	<i>MKM fiksuoto poveikio metodas</i>
<i>Įverčiai</i>	-0,0717	-0,2262	-0,4085
<i>Įverčių p reikšmė</i>	0,0001	0,1931	0,0325
<i>Konstanta</i>	0,0053	0,0032	0,0040
<i>CD testas (Pesaran) statistika</i>	45,1056	47,2540	0,4003
<i>CD testas (Pesaran) p reikšmė</i>	0,0000	0,0000	0,6889
<i>Durbin-Watson testas</i>	1,9149	1,9610	1,9952
Hausman testas			
<i>p reikšmė</i>	0,0004		
<i>Pasirenkamas metodo tipas</i>	Fiksuoto poveikio metodas		
<i>Išvada apie ryšio reikšmingumą:</i>	Ryšys neigiamas ir reikšmingas		

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės, remiantis atlikto tyrimo duomenimis.

Sudaryta pirminė regresinė lygtis atskleidžia neigiamą ir reikšmingą ryšį, tačiau siekiant specifikuoti poveikio metodą pasirenkamas atsitiktinio poveikio metodas, kuris taip pat nurodo neigiamą, reikšmingą globalizacijos įtaką valstybės išlaidų ir BVP santykiui. Tačiau verta pastebėti, kad pasirinkus atsitiktinio poveikio metodą egzistuoja panelinio modelio skerspjūvio priklausomybė (Pesaran p reikšmė $<0,01$). Remiantis atlikto Hausman testo reikšme $<0,05$, pritaikomas fiksuoto poveikio MKM metodas. Gaunamas neigiamas įvertis (-0,4085) atspindintis neigiamą bendrojo globalizacijos koeficiento įtaką valstybės išlaidoms. Koeficiento reikšmingumo lygis $p=0,0325$ patenka į numatytus reikšmingumo rėžius, todėl galime teigti, kad globalizacija šiame empiriniame tyrime daro neigiamą reikšmingą įtaką valstybės išlaidoms. Remiantis Pesaran ir Durbin-Watson testas modelyje nėra autokoreliacijos bei skerspjūvio priklausomybės įtakos.

17 lentelė

Regresinės lygties modelio rezultatai:

<i>Determinacijos koeficientas</i>	<i>Pakoreguotas determinacijos koeficientas</i>	<i>F statistika</i>	<i>p reikšmė</i>
0,4730	0,4118	7,7210	0,0000

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės, remiantis atlikto tyrimo duomenimis.

Apibendrinant empirinio tyrimo rezultatus, tiriant globalizacijos įtaką ekonominiam augimui galima daryti išvadą, kad reikšmingas ryšys tarp KOF ir BVP gyventojui nebuvo rastas. Kartu buvo tiriamas ryšys tarp globalizacijos indekso KOF ir kitų BVP dedamųjų, arba ekonominių augimą skatinančių priklausomų kintamųjų – žmogiškojo kapitalo indekso, eksporto ir BVP santykio, tiesioginių užsienio investicijų, bei valstybės išlaidų ir BVP santykio. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad globalizacija neturi reikšmingo ryšio su ekonominių augimą skatinančiu žmogiškuoju kapitalu. Tuo tarpu globalizacija teigiamai ir reikšmingai veikia šalies atvirumą sąlygojančius eksporto ir BVP santykį, bei tiesioginių užsienio investicijų srautą. Eksportas ir tiesioginės užsienio investicijos dažnai išskiriamos kaip ekonomikos augimą skatinantys veiksniai, todėl galima daryti išvadą, kad nors globalizacijos indeksas tyrime neturėjo reikšmingos teigiamos įtakos ekonomikos augimą išreiškiančiam BVP, globalizacijos teigiama ir reikšminga įtaka pasireiškia per kitas BVP dedamąsias eksportą ir tiesiogines užsienio investicijas.

Ištyrus globalizacijos įtaką valstybės išlaidų ir BVP santykiui gauti rezultatai nurodo, kad globalizacija empiriniame tyrime nagrinėtu laikotarpiu turėjo reikšmingą tačiau neigiamą įtaką valstybės išlaidų ir BVP santykiui. Ankščiau atliktuose tyrimuose patvirtintos dvi hipotezės, teigiančios galimą tiek neigiamą tiek teigiamą globalizacijos įtaką valstybės išlaidų nuo BVP

tendencijoms. Teigiamas prekybos globalizacijos poveikis atitinka „kompensavimo hipotezę“, pagal kurią vyriausybės reaguoja į globalizaciją didindamos išlaidas, kaip priemonę kompensuoti nepastovumą ir nesaugumą, atsirandantį dėl didesnio poveikio pasaulio rinkoms, didelės konkurencijos. Neigiamas globalizacijos poveikis, priešingai, atitinka „efektyvumo hipotezę“, pagal kurią globalizacija daro spaudimą vyriausybėms mažinti išlaidas, pvz., dėl spaudimo mokesčių pajamoms, atsirandančioms dėl didėjančio kapitalo mobilumo. Taip pat, EBPO šalyse – narėse tarptautinės organizacijos ir tarptautiniai reglamentai yra plačiai išvystyti, todėl taip pat galima išvada, kad šios institucijos atlieka vieną pagrindinių vaidmenų siekiant kontroliuoti viešąsias išlaidas ir spartėjant globalizacijai auga šių tarptautinių institucijų vaidmuo bei kontrolė sąlygojanti didesnę atskirų valstybių kontrolę ir institucinę priežiūrą (Lammers, Gerven-Hanpää, 2018).

5.3. Globalizacijos įtakos pajamų nelygybei empirinis tyrimas

Siekiant nustatyti globalizacijos įtaką pajamų nelygybei, kartu empiriniame tyrime įtraukiami ir kiti nepriklausomi kintamieji, galimai turintys įtaką pajamų nelygybės augimui. Modelyje tiriant šių kintamųjų ryšį naudojami netransformuoti duomenys, tačiau autokoreliacijos įtakos panaikinimui įtraukiamas vieną periodą atsiliekantis priklausomas kintamasis GINI.

$$GINI_t = 0,2346 + \beta_1 GINI_{t-1} + (-0,0015) KOF_t + (-0,0001) T_t + 7,5041 U_t + 18,4044 FDI_t \quad (15)$$

18 lentelė

Globalizacijos (KOF) ir kitų nepriklausomų kintamųjų įtaka pajamų nelygybės indeksui GINI:

	MKM su nespacificikuotais efektais	MKM atsitiktinio poveikio metodus	MKM fiksuoto poveikio metodus
Nepriklausomas kintamasis – KOF			
Įverčiai	-0,0015	-0,0015*	-0,0042
Įverčių p reikšmė	0,0000	0,0000*	0,0014
Nepriklausomas kintamasis – prekybos ir BVP santykis			
Įverčiai	-0,0001	-0,0001*	-11,3967
Įverčių p reikšmė	0,0028	0,0028*	0,8855
Nepriklausomas kintamasis – nedarbo lygis			
Įverčiai	7,5041	7,5041	0,0013
Įverčių p reikšmė	0,9167	0,9167	0,0325
Nepriklausomas kintamasis – tiesioginės užsienio investicijos			
Įverčiai	18,4044	18,4044	-27,8336
Įverčių p reikšmė	0,5735	0,5735	0,5550

18 lentelės tęsinys

<i>Konstanta</i>	0,2346	0,2346	0,6800
<i>CD testas (Pesaran) statistika</i>	6,9286	6,9286	9,8095
<i>CD testas (Pesaran) p reikšmė</i>	0,0000	0,0000	0,0000
<i>Durbin-Watson testas</i>	2,1380	2,1380	1,0536
Hausman testas			
p reikšmė	1,0000		
Pasirenkamas metodo tipas	Atsitiktinio poveikio metodas		

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės, remiantis atlikto tyrimo duomenimis.

*Gauti įverčiai yra reikšmingi (p reikšmė $<0,05$).

Siekiant ištirti kintamuosius, turinčius įtaką pajamų nelygybės indeksui GINI, sudaryta regresinė lygtis nespacificuotais efektais atskleidžia tokius pačius įverčius kaip ir pasirinkus atsitiktinio poveikio metodą. Atliktas Hausman testas nurodo, kad rezultatai turi būti vertinami, paliekant atsitiktinio poveikio metodą, kuriuo remiantis gaunama neigiama reikšminga globalizacijos KOF indekso ir prekybos ir BVP santykio įtaka GINI indeksui. Remiantis tuo galima teigti, kad spartėjant globalizacijai EBPO šalyse nagrinėjamu laikotarpiu mažėjo pajamų nelygybė. Tuo tarpu nedarbo lygis ir tiesioginės užsienio investicijos turi teigiamą įtaką pajamų nelygybei (t. y. didėjant nedarbui ir užsienio investicijų srautams auga ir pajamų nelygybė). Vis dėl to, nedarbo lygio ryšio su pajamų nelygybe reikšmingumas yra nepakankamas įverčio tikslingam įvertinimui. Rezultatai taip pat atskleidžia, kad tiesioginių užsienio investicijų augimas skatina pajamų nelygybės augimą, tačiau įvertis (0,5735) viršija empiriniame tyrime numatytą koeficientų reikšmingumo lygį ($<0,05$).

Atliktas Durbin-Watson testas nurodo, kad modelyje nepasireiškia autokoreliacijos įtaka, tačiau Pesaran testas nurodo, kad gautiems rezultatams įtakos gali turėti panelinio modelio duomenų skerspjūvio priklausomybė. Regresinės lygties modelio rezultatai nurodo, kad gauti įverčiai gali būti laikomi patikimais (F statistika 252,4591 su reikšmingumo lygiu 0,0000), o į lygtį įtraukti nepriklausomi kintamieji paaiškina itin reikšmingą dalį (71%) priklausomo kintamojo pokyčių.

19 lentelė

Regresinės lygties modelio rezultatai:

<i>Determinacijos koeficientas</i>	<i>Pakoreguotas determinacijos koeficientas</i>	<i>F statistika</i>	<i>p reikšmė</i>
0,7114	0,7086	252,4591	0,0000

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės, remiantis atlikto tyrimo duomenimis.

Apibendrinant empirinio tyrimo dalį, kurioje siekiama iširti kurie nepriklausomi kintamieji turi įtaką pajamų nelygybės augimui gauti rezultatai rodo, kad globalizacija turi reikšmingą neigiamą įtaką pajamų nelygybės augimui (vadinasi, spartėjant globalizacijos procesams EBPO šalyse narinėjamu laikotarpiu mažėjo pajamų nelygybė) ir metodologinėje darbo dalyje išskirta **hipotezė H2: 2004-2018 m. EBPO šalyse globalizacija turėjo neigiamą įtaką pajamų nelygybei – yra patvirtinama**. Nagrinėti ankščiau atlikti tyrimai šia tematika neatskleidė vienareikšmių išvadų dėl nagrinėjamų kintamųjų ryšio, tačiau dažniau indikuotos išvados, kad globalizacijos augimas skatina ir pajamų nelygybės augimą. Todėl, šiame empiriniame tyrime gauta priešinga (neigiama) įtaka, reiškianti, kad globalizacijos skatina pajamų nelygybės mažėjimą tik dar kartą patvirtina tolimesnį poreikį tyrimams atlikti.

5.4. Ekonominio augimo ir pajamų nelygybės tarpusavio ryšio empirinis tyrimas

Siekiant įvertinti priklausomų kintamųjų tarpusavio priklausomybę sudarytos dvi regresinės lygtys, kuriomis remiantis tarpusavio ryšys tiriamas abipusiai – ekonominio augimo įtaka pajamų nelygybei, bei pajamų nelygybės įtaka globalizacijai. Regresiniame modelyje yra naudojami transformuoti duomenys – logaritmų skirtumai – transformavimas atliekamas siekiant vertinti priklausomų kintamųjų pokyčius, taip pat užtikrinti duomenų stacionarumą:

$$d\log(GINI_t) = (-0,0032) + d\log(\beta_1 GINI_{t-1}) + d\log(-0,0643 GDP_t) \quad (16)$$

$$d\log(GDP_t) = 0,0345 + d\log(\beta_1 GDP_{t-1}) + d\log(0,0100 GINI_t) \quad (17)$$

20 lentelė

Ekonominio augimo ir pajamų nelygybės tarpusavio ryšys

	<i>MKM su nspecifikuotais efektais</i>	<i>MKM atsitiktinio poveikio metodas</i>	<i>MKM fiksuoto poveikio metodas</i>
<i>Ekonominio augimo (BVP) įtaka pajamų nelygybei (GINI index)</i>			
<i>Įverčiai</i>	-0,0930	-0,0643	-0,0165
<i>Įverčių p reikšmė</i>	0,0765	0,2718	0,8189
<i>Konstanta</i>	-0,0020	-0,0032	-0,0052
<i>CD testas (Pesaran) statistika</i>	4,4139	4,3992	3,1850
<i>CD testas (Pesaran) p reikšmė</i>	0,0000	0,0000	0,0014
<i>Durbin-Watson testas</i>	0,9291	0,9402	1,0128

20 lentelės tęsinys

Hausman testas			
p reikšmė	0,2107		
Pasirenkamas metodo tipas	Atsitiktinio poveikio metodas		
Išvada apie ryšio reikšmingumą:	Ryšys neigiamas ir nereikšmingas		
	<i>MKM su nespecifikuotais efektais</i>	<i>MKM atsitiktinio poveikio metodas</i>	<i>MKM fiksuoto poveikio metodas</i>
Pajamų nelygybės (GINI index) įtaka ekonominiam augimui (BVP)			
Įverčiai	-0,0295	0,0073	0,0100
Įverčių p reikšmė	0,3331	0,76276	0,6833
Konstanta	0,0304	0,0290	0,0345
CD testas (Pesaran) statistika	49,6284	50,3711	-1,0055
CD testas (Pesaran) p reikšmė	0,0000	0,0000	0,3146
Durbin-Watson testas	2,0233	2,0999	2,0540
p reikšmė	0,0000		
Pasirenkamas metodo tipas	Fiksuoto poveikio metodas		
Išvada apie ryšio reikšmingumą:	Ryšys teigiamas, tačiau nereikšmingas		

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės, remiantis atlikto tyrimo duomenimis.

Atlikus empirinį tyrimą ir siekiant išsiaiškinti ar pagrindiniai darbe naudojami priklausomi kintamieji – ekonominis augimas ir pajamų nelygybė turi tarpusavio ryšį visų pirma buvo nagrinėta ekonominio augimo įtaka pajamų nelygybei. Pradžioje buvo pritaikytas MKM, siekiant pasirinkti tinkamą efektų specifikaciją buvo pasirinktas atsitiktinio poveikio metodas ir atliktas Hausman testas, kurio rezultatais remiantis reikalinga likti prie atsitiktinio poveikio metodo – p reikšmė $>0,05$ (rezultatai pritaikius fiksuoto poveikio metodą papildomai pateikiami duomenų palyginimui). Gauti rezultatai atskleidžia neigiamą įtaką – vadinasi, didėjant ekonominiam augimui mažėja pajamų nelygybė. Vis dėlto, identifikuoto ryšio reikšmingumas yra per mažas, taip pat, remiantis Pesaran ir Durbin-Watson testais galima teigti, kad šioje regresinėje lygtyje (žr. 16 formulę) gali egzistuoti skerspjūvio priklausomybės ir autokoreliacijos įtaka. Tuo tarpu modelio rezultatai rodo, kad ekonominio augimo pokyčiai paaiškina 38% pajamų nelygybės pokyčių, o regresinės lygties modelio rezultatai yra patikimi (F statistika 146,6397, p reikšmė 0,0000).

Ištirus pajamų nelygybės įtaką ekonominiam augimui atliktas Hausman testas nurodo vertinti rezultatus gautus pritaikius fiksuoto poveikio metodą. Gauti rezultatai atskleidžia teigiamą GINI koeficiento įtaką ekonominiam augimui, vadinasi augant pajamų nelygybei didėja ir ekonominis augimas. Visgi, gautas rezultatas negali būti laikomi reikšmingu, kadangi įverčio p reikšmė $>0,05$. Pesaran ir Durbin-Watson testai rodo, kad autokoreliacijos ir duomenų skerspjūvio priklausomybės įtakos lygtyje nėra. Modelio, nagrinėjančio pajamų nelygybės ir ekonominio augimo ryšį, rezultatai rodo, kad pajamų nelygybės pokyčiai sąlygoja 51% ekonominio augimo pokyčių, F statistikos p reikšmė 0,0000 rodo, kad modelio rezultatai yra patikimi.

21 lentelė

Regresinių lygčių modelių rezultatai:

<i>Ekonominio augimo (BVP) įtaka pajamų nelygybei (GINI index)</i>			
<i>Determinacijos koeficientas</i>	<i>Pakoreguotas determinacijos koeficientas</i>	<i>F statistika</i>	<i>p reikšmė</i>
0,3802	0,3776	146,6397	0,0000
<i>Pajamų nelygybės (GINI index) įtaka ekonominiam augimui (BVP)</i>			
<i>Determinacijos koeficientas</i>	<i>Pakoreguotas determinacijos koeficientas</i>	<i>F statistika</i>	<i>p reikšmė</i>
0,5100	0,4530	8,9521	0,0000

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės, remiantis atlikto tyrimo duomenimis.

Ištirus ekonominio augimo įtaką pajamų nelygybei EBPO šalyse galima teigti, kad jei gautas ryšys būtų reikšmingas, galėtume patvirtinti teoretikų teigiamą hipotezę, kad ekonominis augimas išsivysčiusiose šalyse (EBPO šalis – nares tokioms ir galime priskirti) mažina pajamų nelygybę. Vis dėlto, reikšmingas ryšys negautas, nei tiriant ekonominio augimo įtaką pajamų nelygybei, nei pajamų nelygybės įtaką ekonominiam augimui, todėl metodologinėje dalyje iškelta hipotezė $H3$, *teigianti, kad priklausomi kintamieji – ekonomikos augimas ir pajamų nelygybė yra tiesioginį ir reikšmingą ryšį turintys kintamieji (t. y. spartėjant ekonomikos augimui didėja ir pajamų nelygybė, ir atvirkščiai) – yra atmetama.*

5.5. Diskusija

Atlikus empirinį tyrimą nagrinėjantį globalizacijos įtaką ekonominiam augimui ir pajamų nelygybei buvo paneigta hipotezė teigianti, kad globalizacija turi reikšmingą teigiamą įtaką ekonominiam augimui. Vis dėlto, tyrime pasitelkus alternatyvius ekonominių augimą skatinančių veiksnių rodiklius gautas teigiamas ir reikšmingas ryšys – gauti rezultatai rodo, kad globalizacija skatina ekonominių augimą per šalies atvirumą skatinančius eksporto ir BVP santykį ir tiesioginių užsienio investicijų srautą. Vadinasi, nors kartais tiesioginės užsienio investicijos traktuojamos kaip tam tikras kuriamas barjeras sąlygojantis mažesnę vietinių investuotojų susidomėjimą vietine rinka, svarbu skatinti jų tolimesnį augimą EBPO šalyse, siekiant užtikrinti spartesnę ekonominių augimą. Toliau darbe patvirtinama antroji hipotezė, atskleidžianti, kad spartėjanti globalizacija nagrinėtu laikotarpiu mažino pajamų nelygybę. Gauti rezultatai, antrinantis (Salvatore, 2007), (Lechheb ir kt., 2019), galėtų skatinti valstybių atvirumą siekiant spręsti vieną opiausių XXI a., problemų – spartėjančią pajamų nelygybę, sąlygojančią atskirtį bei skurdą. Vėliau darbe ištyrus dviejų priklausomų kintamųjų tarpusavio ryšį, reikšmingas ryšys nerastas, todėl tai pagrindžia (Piketty & Saez, 2003) teoriją, teigiančią, kad ekonomikos augimo nepakanka pajamų nelygybei sumažinti. Gauti rezultatai atskleidžia, kad ekonominis augimas neskatina pajamų nelygybės augimo, kita vertus, svarbu atlikti tolimesnius tyrimus, siekiant išskirti kertinius veiksnius, sąlygojančius pajamų nelygybės augimą.

Apibendrinant gautus rezultatus ir jų svarbą, galima teigti, kad nors darbo problema ir bendrai, globalizacijos procesai, labiau orientuoti į pasauliniu mastu vykstančius pokyčius, verta išskirti, kad gauti tyrimo rezultatai gali būti pritaikomi tiek nacionalinės politikos lygmeniu, tiek priimant sprendimus tarptautinės politikos klausimais EBPO lygmeniu.

IŠVADOS

1. Išnagrinėjus globalizacijos sampratą pateikiamas literatūroje, galima teigti, kad ji dažniausiai apibendrinama kaip ypatingą pagreitį įgavęs visuotinis procesas, suteikiantis galimybę žmonių, kapitalo, kultūrų ir technologijų judėjimui. Literatūroje vertinama ji, vis dėlto, ne vienodai – dėl savo keliamų prieštarų (neigiamų ir teigiamų) padarinių dažnai sulaukia ne tik teigiamų įžvalgų, tačiau ir kritikos (dėl galimų grėsmių šalių suverenitetui, saugumui, aplinkosaugai, pajamų nelygybei). Galiausiai klesti požiūris, kad visuotinai nesame pasirengę naujam jau vykstančiam globalizacijos etapui, jei pozicijos išsiskiria dėl darbo vietų/technologijų, laisvosios prekybos/protekcionalizmo, technologijų integracijos/fizinių darbo vietų išsaugojimo.
2. Įvertinus mokslinę literatūrą ekonominės plėtros ir ekonominio augimo atžvilgiu, galima išskirti, kad dažnai yra neįvertinami šių sąvokų ir procesų skirtumai, kadangi plėtra apibūdina labiau struktūrinius socialinius ir ekonominius pokyčius šalyje, kurie turi įtakos ne tik ekonominiam augimui, tačiau ir piliečių socialinei gerovei. Tuo tarpu ekonominis augimas – apibūdina gamybos, prekių ir paslaugų augimą šalyje, todėl šių sampratų klaidingas naudojimas kartais veda prie klaidinančių hipotezių bei tyrimų rezultatų. Vis dėlto, svarbu išskirti, kad atlikti tyrimai dažniausiai nagrinėjantys būtent ekonominio augimo ir globalizacijos ryšį taip pat nevienareikšmiai. Čia dažnai pažymima, kad kintamųjų ryšys priklauso nuo valstybės išsivystymo lygio, kadangi labiau išsivysčiusi šalis geba lengviau įsisavinti ir pasinaudoti globalizacijos teikiamomis naudomis. Taip pat, atliktuose tyrimuose išskiriama, kad ekonomikos augimas skatinamas per globalizacijos sąlygotus veiksniai kaip laisva prekyba, atsakinga valstybinių ir tarptautinių institucijų veikla.
3. Pajamų nelygybės sampratos išnagrinėtoje literatūroje nekontraversiškos – mokslininkai ją vieningai supranta, kaip netolygų pajamų pasiskirstymą galimai tarp šalių, regionų, ar pačios valstybės lygmeniu. Vis dėlto, išanalizavus literatūros šaltinius, galima pastebėti, kad dažniausiai pasitaikantis požiūris, jog globalizacija turi teigiamą įtaką pajamų nelygybės augimui. Vadinasi, spartėjant globalizacijai ir ją sąlygojantiems procesams auga ir pajamų nelygybė.
4. Galiausiai išnagrinėjus ryšį ir priklausomybes tarp pačių priklausomų kintamųjų – ekonominio augimo ir pajamų nelygybės galima daryti išvadą, kad dažniausiai remiamasi dvejomis Kuznec (1955 m.) ir Piketty (2014 m.) teorijomis. Visų pirma, buvo tikima, kad augant ekonomikai pajamų nelygybė didėja iki tam tikro lygio, tuomet tolygiai mažėja, tačiau

Pikkety tyrimas atskleidė kiek kitokius rezultatus, pagrindė nešančius žinią, kad spartaus ekonominio augimo sustabdyti klestinčią pajamų nelygybę nepakanka.

5. Metodologijos dalyje išskirtas empirinio tyrimo tikslas, iškeltos pagrindinės darbo hipotezės, taip pat detalizuoti tyrimo etapai. Aprašyti pasirinkti kintamieji, kurių tarpusavio ryšiai dėl didelės tyrimo apimties buvo tiriami sudarant panelinę duomenų bazę ir įverčių skaičiavimas atliktas įprastu mažiausių kvadratų metodu, taip pat specifikuotais – atsitiktinio ir fiksuoto poveikio metodais (rezultatai darbe pateikiami visais metodais, siekiant lengviau palyginti gautus rezultatus). Taip pat, nurodytos pirminės regresinės lygtys, su pateiktais tyrime naudojamais ir atliekamais įverčių ir pačių regresinių lygčių modelių testais, kurie užtikrina tinkamus reikšmingumo, determinacijos lygius, taip pat, įvertina ar sudarytuose modeliuose gali egzistuoti autokoreliacijos ir skerspjūvio priklausomybės įtakos.
6. Apibendrinant pagrindinio nepriklausomo ir dviejų priklausomų kintamųjų EBPO šalyse tendencijas galima išskirti, kad Belgija ir Šveicarija EBPO šalių gretose yra labiausiai globalios valstybės, tuo tarpu labiausiai nuo EBPO šalių globalizacijos indekso vidurkio atsilieka Kolumbija ir Meksika. Sparčiausią vidutinį BVP gyventojui augimą per nagrinėtą laikotarpį pavyko pasiekti Lietuvai ir Turkijai, tačiau su ekonominio augimo stagnacija susidūrė Graikija ir Italija, slegiamos valstybių skolos naštos. Nagrinėjant pagrindines pajamų nelygės tendencijas EBPO, galima išskirti, kad Danija, Čekija ir Suomija yra su mažiausia pajamų nelygybe susiduriančios šalys, tuo tarpu didžiausia pajamų nelygybė išlieka Čilėje, Kolumbijoje ir Kosta Rikoje, taip pat pajamų nelygės klausimas opus ir Jungtinėse Amerikos Valstijose.
7. Atlikto empirinio tyrimo duomenys atskleidė, kad globalizacija tiesiogiai neveikia ekonominio augimo, tačiau globalizacija turi teigiamą ir reikšmingą įtaką papildomai į tyrimą įtrauktiems priklausomiems kintamiesiems eksporto ir BVP santykiui, bei tiesioginių užsienio investicijų ir BVP santykiui, kas nurodo, kad globalizacija išties skatina šalies atvirumą, vieną iš pagrindinių ekonominio augimo skatinimo veiksnių. Tyrimo rezultatai taip pat rodo, kad globalizacija turi neigiamą ir reikšmingą įtaką pajamų nelygybei, vadinasi EBPO šalims tampant vis labiau globalioms mažėja jų pajamų nelygės lygis. Reikšmingas neigiamas ryšys taip pat rastas nagrinėjant prekybos (kaip dalies nuo BVP) ryšį su pajamų nelygės lygiu, kas taip pat atskleidžia, kad šalies atvirumą atspindintys, didėjantis prekybos mastas skatina mažėti pajamų nelygybę. Tiriant pagrindinių priklausomų kintamųjų ekonominio augimo ir pajamų nelygės tarpusavio įtaką – reikšmingų ryšių neidentifikuota.

REKOMENDACIJOS

1. Atliktame darbe analizuojama visų EBPO šalių imtis, tačiau tolimesnis problemos nagrinėjimas galėtų būti labiau koncentruotas į atskiras temas dalis, kaip pavyzdžiui, analizuojant teorijoje minimą fenomeną, kuriuo remiantis globalizacija ekonominį augimą skatina labiau išsivysčiusiose šalyse (Dreher, 2005), (Dollar, 2005), (Samimi & Jenatabadi, 2014). Tuo remiantis, atliekant tolimesnius tyrimus vertėtų EBPO priklausančias šalis išskirti į tris grupes pagal jų išsivystymą/produktyvumą. Tokiu būdu būtų galima patikrinti ar iš tiesų globalizacija gali sąlygoti tiek ekonominį augimą, tiek tam tikrą stagnaciją, priklausomai nuo to, ar šalis yra pakankamai išsivysčiusi, kad maksimaliai išnaudotų globalizacijos teikiamus privalumus, taip pat, tai padėtų tikslingiau pasirinkti nacionalinės politikos prioritetines sritis. Palyginimui, atliekant tolimesnius tyrimus rekomenduotina į imtį įtraukti ir kelių besivystančių šalių duomenis, siekiant įvertinti tikrąją globalizacijos įtaką ir skurdiesiems kraštams.
2. Atlikto tyrimo rezultatai atskleidė, kad ekonominis EBPO šalių augimas reikšmingai skatinamas eksporto, todėl prioritentinė kryptis turėtų būti tolimesnis jo apimčių skatinimas. Viena iš tobulintinų priemonių – EBPO reglamentuojami eksporto kreditai, padedantys plėsti eksporto rinkas ir didinti apimtis sumažinant potencialią riziką dėl pirkėjų nemokumo. Priemonės garantuojama rizika tiek politinė, tiek komercinė, o garantijos teikiamos per eksporto agentūras arba kitaip, investicinio draudimo agentūras (atitikmuo Lietuvoje – Investicijų ir verslo garantijos „Invega“). Nors Europos komisijos išvados pateiktos 2022 m. pažymi, kad EBPO reglamentuojama eksporto garantijų priemonė nėra pakankamai pritaikyta šiandienos tarptautinės konkurencijos kontekste ir skatina imtis atitinkamų veiksmų priemonės modifikavimo procese, svarbu išskirti ir tai, kad priemonė nėra pritaikyta didelėms įmonėms. Vienas pagrindinių priemonės kriterijų – maksimali eksporto kredito garantijų suma vienam eksportuotojui lygi 2 mln. Eur. Padidinus suteikiamos garantijos sumą priemonė taptų labiau pritaikoma ir stambiems verslo subjektams, kurie turėtų galimybę padidinti savo tarptautinį konkurencingumą ir skatintų spartesnę šalių ekonominį augimą.

LITERATŪROS SARAŠAS

Baltagi B.H. (2010) Fixed Effects and Random Effects. In: Durlauf S.N., Blume L.E. (eds) *Microeconometrics*. The New Palgrave Economics Collection. Palgrave Macmillan, London. Žiūrėta 2021-01-05. Prieiga per internetą: https://doi.org/10.1057/9780230280816_10

Cass, D. (1965). *Oxford Academic: Review of Economic Studies*, 32(3), 233–240. Žiūrėta 2021-02-25. Prieiga internetu:

<https://academic.oup.com/restud/articleabstract/32/3/233/1551001?redirectedFrom=fulltext>

Chang, C. P., & Lee, C. C. (2010). Globalization and economic growth: A political economy analysis for OECD countries. *Global Economic Review*, 39(2), 151–173. Žiūrėta 2021-01-25. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/1226508X.2010.483835>

Dabla-Norris, E., Kochhar, K., Suphaphiphat, N., Ricka, F., & Tsounta, E. (2015). Causes and Consequences of Income Inequality: A Global Perspective. *Staff Discussion Notes*, 15(13). Žiūrėta 2021-03-14. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.5089/9781513555188.006>

Dollar, D. (2005). Globalization, poverty, and inequality since 1980. *World Bank Research Observer*, 20(2), 145–175. Žiūrėta 2021-03-14. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1093/wbro/lki008>

Dreher, A. (2005). *Does Globalization Affect Growth? Evidence from a new Index of Globalization*.

Dreher, A., Gaston, N., & Martens, P. (2008). Measuring Globalisation. In *Measuring Globalisation*. Žiūrėta 2021-02-23. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1007/978-0-387-74069-0>

Feldman, M., Hadjimichael, T., & Lanahan, L. (2016). The logic of economic development: a definition and model for investment. *Environment and Planning C: Government and Policy*, 34(1), 5–21. Žiūrėta 2021-02-05. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1177/0263774X15614653>

Funke, M., & Strulik, H. (2000). On endogenous growth with physical capital, human capital and product variety. *European Economic Review*, 44(3), 491–515. Žiūrėta 2021-04-13. Prieiga per internetą: [https://doi.org/10.1016/S0014-2921\(98\)00072-5](https://doi.org/10.1016/S0014-2921(98)00072-5)

Gemery, H. A. (2000). The business history review. *Www.Jstor.Org/Stable/3116698*. Žiūrėta 2021-04-07. Prieiga per internetą: <https://doi.org/doi:10.2307/3116698>

Giersch, B. H. (1984). *The Age of Schumpeter Author (s): Herbert Giersch Source: The American Economic Review, May, 1984, Vol. 74, No. 2, Papers and Proceedings of the Ninety-Sixth Annual Meeting of the American Economic Association Published by: American Economic As. 74(2), 103–109*. Žiūrėta 2021-03-28. Prieiga per internetą: https://www.jstor.org/stable/1816338?seq=1#metadata_info_tab_contents

Globalization 4.0: Shaping a New Global Architecture in the Age of the Fourth Industrial Revolution. (2019). *World Economic Forum, April*. Žiūrėta 2021-02-13. Prieiga per internetą:

http://www3.weforum.org/docs/WEF_Globalization_4.0_Call_for_Engagement.pdf

Grinin, L. E., & Korotayev, A. V. (2013). Part I. GLOBALIZATION IN HISTORICAL RETROSPECTIVE Origins of Globalization. *Globalistics and Globalization Studies, August*, 8–35. Žiūrėta 2021-02-15. Prieiga per internetą: <https://www.hse.ru/mirror/pubs/lib/data/access/ram/ticket/50/15437030513531ecce2fd0a5efb77b4efe16012d1e/008-035.pdf>

- Gylys, P. (2003). Globalizacija - priklausomybės ir tapatybės. *Vilnius: Lietuvos Teisės Universitetas.*
- Heimberger, P. (2020). *Does Economic Globalisation Affect Income Inequality? A Meta-analysis.* Žiūrėta 2021-02-15. Prieiga per internetą: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/twec.13007>
- Hirst, P., & Thompson, G. (1995). Globalization and the Future of the Nation State. *Economy and Society*, 24(3), 408–442. Žiūrėta, 2021-04-11. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/03085149500000017>
- Hoeller, P., Joumard, I., & Koske, I. (2014). Reducing income inequality while boosting economic growth: Can it be done? Evidence from oecd countries. *Singapore Economic Review*, 59(1), 181–202. Žiūrėta 2021-04-18. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1142/S0217590814500015>
- Huh, H.-S., Park, C.-Y., & Development Bank, A. (2019). *ADB ECONOMICS WORKING PAPER SERIES A NEW INDEX OF GLOBALIZATION: MEASURING IMPACTS OF INTEGRATION ON ECONOMIC GROWTH AND INCOME INEQUALITY Hyeon-Seung Huh and Cyn-Young Park A New Index of Globalization Measuring Impacts of Integration on Economic Growth.* Žiūrėta 2021-03-14. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.22617/WPS190245-2>
- Jaumotte, F., Lall, S., & Papageorgiou, C. (2013). Rising income inequality: Technology, or trade and financial globalization? *IMF Economic Review*, 61(2), 271–309. Žiūrėta 2021-05-02. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1057/imfer.2013.7>
- Kaasa, A. (2005). Factors of Income Inequality and Their Influence Mechanisms: *Working Paper No 40.* Žiūrėta 2021-03-25. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=868491
- Kentor, J. (2001). The Long Term Effects of Globalization on Income Inequality, Population Growth, and Economic Development. *Social Problems*, 48(4), 435–455. Žiūrėta 2021-04-11. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1525/sp.2001.48.4.435>
- Khan, M. H. (2019). Institutions and Development. *Asian Transformations*, 210(210), 321–345. Žiūrėta 2021-03-18. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1093/oso/9780198844938.003.0013>
- Koopmans, T. C. (1963). On the concept of optimal economic growth. The econometric approach to development planning. In *Cowles Foundation Discussion Paper* (Vol. 163).
- Kuznets, S. (1955). Economic Growth and Income Inequality Simon. *Economic Growth and Income Inequality Simon*, 45(1), 1–28. Žiūrėta 2021-03-05. Prieiga per internetą: <http://links.jstor.org/sici?sici=0002-8282%28195503%2945%3A1%3C1%3AEGAI%3E2.0.CO%3B2-Y>
- Lammers, I., van Gerven-Haanpää, M. M. L., & Treib, O. (2018). Efficiency or compensation? The global economic crisis and the development of the European Union's social policy. *Global Social Policy*. Žiūrėta 2021-04-20. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1177/1468018118790957>
- Lechheb, H., Ouakil, H., & Jouilil, Y. (2019). Economic growth, poverty, and income inequality: Implications for lower- And middle-income countries in the era of globalization. *Journal of Private Equity*, 23(1), 137–145. Žiūrėta 2021-03-05. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.3905/jpe.2019.1.097>
- Lee, C. C., Lee, C. C., & Chang, C. P. (2015). Globalization, Economic Growth and Institutional Development in China. *Global Economic Review*, 44(1), 31–63. Žiūrėta 2021-02-28. Prieiga per internetą. <https://doi.org/10.1080/1226508X.2015.1011777>
- Lowe, A. (2019). *Author (s): ADOLPH LOWE Source : Social Research , Vol . 21 , No . 2 (SUMMER 1954) , pp . 127-158 Published by : The Johns Hopkins University Press.* Žiūrėta 2021-04-02. Prieiga per internetą: <https://www.jstor.org/stable/pdf/40982378.pdf?refreqid=excelsior%3A6da4acc81164d49fb9>

ad9f819e032298

Magnuson, L. (1994). *Mercantilism The Shaping of an Economic Language*. Cambridge University Press, 2009.

Malizia, E. E. (1990). Economic growth and economic development: concepts and measures. *Review of Regional Studies*, 20(1), 30–36. Žiūrėta 2021-03-18. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.52324/001c.9186>

Martin, P., & Ottaviano, G. I. P. (2021). Growing locations: Industry location in a model of endogenous growth. *World Scientific Studies in International Economics*, 79, 3–24. Žiūrėta 2021-04-01. Prieiga per internetą: https://doi.org/10.1142/9789811233395_0001

Markovsky I, Van Huffel S. (2007). Overview of total least-squares methods. Žiūrėta 2021-11-28. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.sigpro.2007.04.004>

Piketty, T., & Saez, E. (2003). No Title. *The Quarterly Journal of Economics*, 118(1), 1–41. Žiūrėta 2021-03-25. Prieiga per internetą: <https://academic.oup.com/qje/article-abstract/118/1/1/1917000?redirectedFrom=PDF>

Rakauskienė, O., Puškorius, S., Diržytė, A., Servetkienė, V., ir Krinickienė, E. (2017). Socialinė ekonominė nelygybė Lietuvoje. In *Socialinė ekonominė nelygybė Lietuvoje* (p. 474).

Rifai, I. (2013). Various Dimensions of Globalization and Their Implications for The Leadership and Management of Education. *Lingua Cultura*, 7(2), 87. Žiūrėta 2021-03-15. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.21512/lc.v7i2.425>

Roser, M. (2013). Global economic inequality. *Our World in Data*. Žiūrėta 2021-02-06. Prieiga per internetą: <https://ourworldindata.org/global-economic-inequality#citation>

Salvatore, D. (2007). Growth, international inequalities, and poverty in a globalizing world. *Journal of Policy Modeling*, 29(4), 635–641. Žiūrėta: 2021-02-20. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.jpolmod.2007.05.011>

Samimi, P., & Jenatabadi, H. S. (2014). Globalization and economic growth: Empirical evidence on the role of complementarities. *PLoS ONE*, 9(4), 1–7. Žiūrėta 2021-02-15. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0087824>

Sander, H. (1996). World trade after the Uruguay Round: Prospects and Policy Options for the Twenty-First century. *London: Routledge*. Žiūrėta 2021-03-27. Prieiga per internetą: <http://wto.tpo.ir/uploads/World%20Trade%20After%20the%20Uruguay%20Round.pdf>

Scholte, J. A. (2005). *Globalization: A Critical Introduction, Second Edition*. xi–492. Žiūrėta 2021-02-27. Prieiga per internetą:

<http://aditi.du.ac.in/uploads/econtent/Globalization-Second-Edition-A-Critical-Introduction-.pdf>

Solow, M. R. (2010). A Contribution to the Theory of Economic Growth Author (s): Robert M . Solow Source : The Quarterly Journal of Economics , Vol . 70 , No . 1 (Feb . , 1956), pp . 65-94 Published by : *The Quarterly Journal of Economics, The MIT Press*, 70(1), 65–94. Žiūrėta 2021-04-10. Prieiga per internetą. <http://www.jstor.org/stable/1884513>.

Spybey, P. (1996). *Globalization and World Society*. Cambridge: Polity Press.

Stonehouse, G., Hamill, J., Campbell, D., & Purdie, T. (2004). *Global and Transnational Business: Strategy and Management Second Edition*. Žiūrėta 2021-03-18. Prieiga per internetą:

http://jsaldanha.education/_media/_lib/27._George_Stonehouse,_David_Campbell,_Jim_Hamill,_Tony_Purdie_-_Global_and_Transnational_Business_27._George_Stonehouse,_David_Campbell,_Jim_Hamill,_Tony_Purdie_-_Global_and_Transnational_Business.pdf

Stuart Burchell, Colin Clubb, Anthony Hopwood, John, Hughes, J. N. (1980). *The roles of accounting in organizations and society*. Žiūrėta 2021-04-08. Prieiga per internetą: [https://doi.org/https://doi.org/10.1016/0361-3682\(80\)90017-3](https://doi.org/https://doi.org/10.1016/0361-3682(80)90017-3)

Šinkūnienė K. 2009. Mokesčių kultūros vertinimo modelis. Žiūrėta 2021-10-13. Prieiga per internetą: <https://www.vdu.lt/cris/handle/20.500.12259/56078>

Šubrt, J., Alemayehu, K., & Massimiliano, R. (2015). Explaining social processes. In

Explaining Social Processes. Žiūrėta 2021-03-04. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.4324/9781315634722>

Pukelienė, V. (2008). Ekonominė integracija: teorija, ES politika ir procesai. *Kaunas: Vytauto Didžiojo Universitetas*.

Zucman, G. (2019). Global Wealth Inequality. *Annual Review of Economics*, 11, 109–138. Žiūrėta 2021-03-13. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1146/annurev-economics-080218-025852>

THE IMPACT OF GLOBALIZATION ON ECONOMIC GROWTH AND INCOME INEQUALITY

Ieva Čekanskytė

Paper of the Master's degree

European Economic Studies Master's Program

Vilnius University, Faculty of Economics and Business Administration
Department of Economic Policy

Supervisor – Assoc. Prof. A. Laužadytė-Tutlienė

Vilnius, 2022

SUMMARY

56 pages, 21 tables, 4 pictures, 48 references.

The main purpose of this master thesis is to assess the impact of globalization on economic growth and income inequality.

The work consists of four main parts: the analysis of scientific literature, provided research methodology used in the work, performed research with its' results, and conclusions with following recommendations.

Literature analysis reviews the concept of globalization, economic growth and inequality. It also covers the results of research examining the impact of globalization on economic growth and income inequality. Additionally, in literature analysis possible relationship between two dependent variables was reviewed on a theoretical basis.

After the literature analysis review, variables were described, the interrelationships of which were investigated in a panel database due to the large scope of the study. Panel database included nine variables for 15 years period of 37 countries belonging to Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). In order get the most information from selected data, results were calculated using the usual Ordinary Least Squares method, as well specified by fixed and random effects estimator.

Empirical research revealed that globalization does not have a direct impact on economic growth, however, it has a positive and significant impact to the dependent variables included to the research – export to GDP and FDI to GDP ratios which are usually treated as one of the key drivers of economic growth. The results of the study also shown that globalization has a negative and significant impact on income inequality. As a result, the level of income inequality is declining as OECD member-countries are becoming more global. A significant negative impact was also found when examining the relationship between trade (as a share of GDP) and the level of income inequality, which also reveals that the increasing volume of trade, which reflects the country's openness, contributes to the reduction of income inequality. Yet, no significant relationships were identified in the examination of the relationship between the two main dependent variables - economic growth and income inequality.

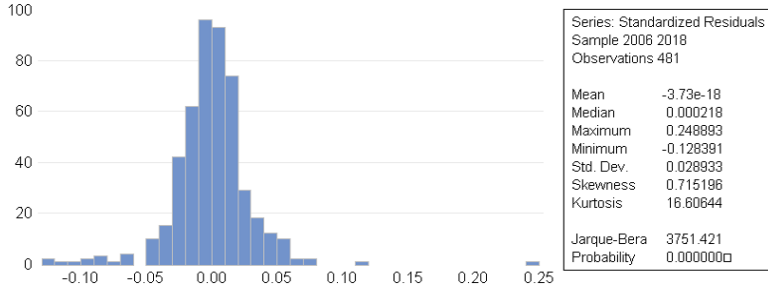
Conclusions and recommendations summarise the key findings and outcomes of performed research. The author believes that the results of the study could give useful guidelines to the governmental institutions related to export promotion measures, that could help businesses to expand and to cause sustainable economic growth in the countries. Also, it is recommended that data from several developing countries would be included to further studies, that would help to assess how the impact of globalization varies on poorer countries.

PRIEDAI

1 priedas

Liekantų skirstinių histogramos

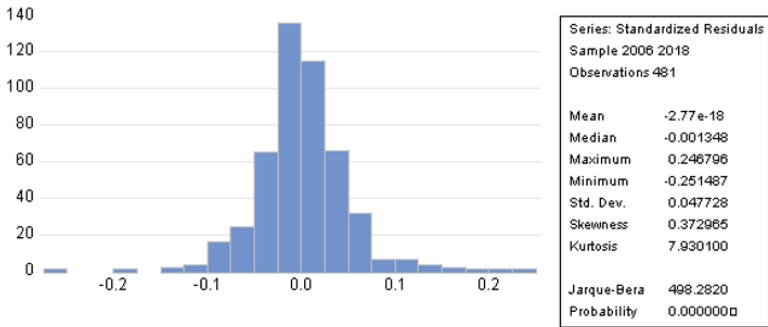
$$\log(GDP) = 0,0336 + d\log(\beta_1 GDP_{t-1}) + d\log(0,2389 KOF)$$

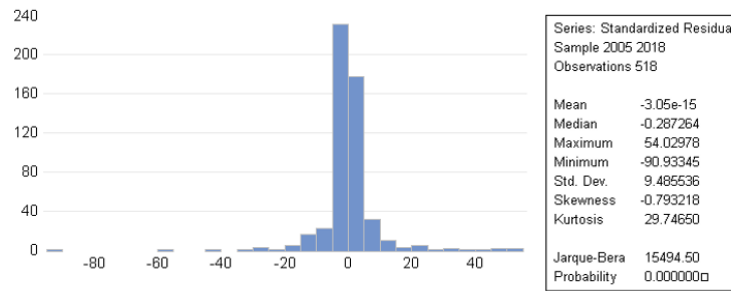
$$d\log(C_t) = 0,0003 + d\log(\beta_1 C_{t-1}) + d\log(\beta_3 C_{t-2}) + d\log(0,0036 KOF_t)$$

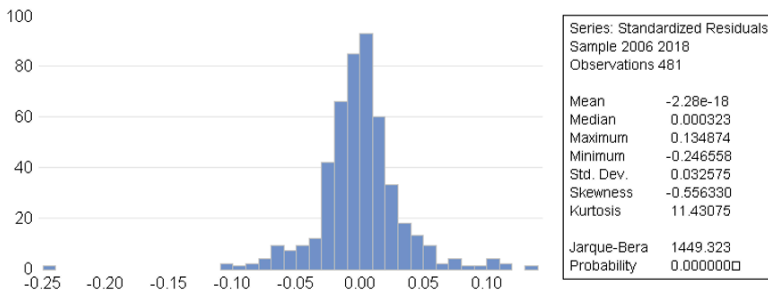
$$d\log(EX_t) = 0,0083 + d\log(\beta_1 EX_{t-1}) + d\log(1,0345 KOF)$$

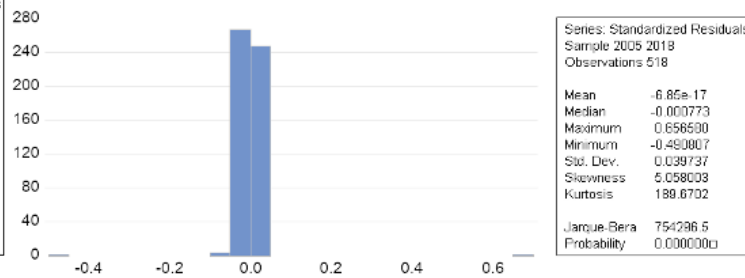
$$FDI_t = -82,0144 + \beta_1 FDI_{t-1} + 1,0754 KOF_t$$

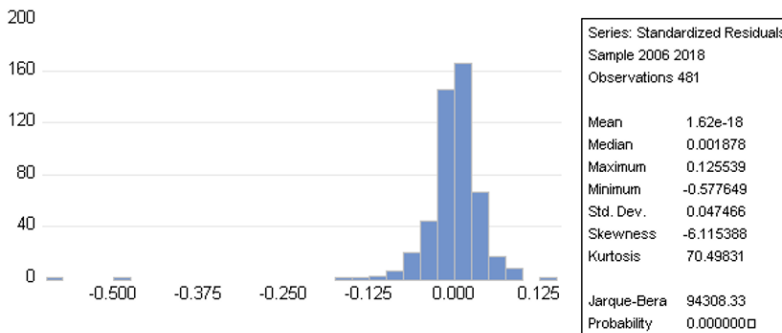
$$d\log(G_t) = -0,4085 + d\log(\beta_1 G_{t-1}) + (-0,4085 KOF)$$

$$GINI_t = 0,2346 + \beta_1 GINI_{t-1} + (-0,0015) KOF_t + (-0,0001) T_t + 7,5041 U_t + 18,4044 FDI_t$$

$$d\log(GINI_t) = (-0,0032) + d\log(\beta_1 GINI_{t-1}) + d\log(-0,0643 GDP_t)$$

$$d\log(GDP_t) = 0,0345 + d\log(\beta_1 GDP_{t-1}) + d\log(0,0100 GINI_t)$$

